

παραγωγῶν ὑμῖν τὴν ἀρμόδιονσάν μοι ἀγωγῆν κατὰ τῶν κληρονόμων τοῦ ἐμοῦ ἀνδρός. μετὰ ταῦτα δὲ μεταμεληθεῖσα ἐκίνει κατὰ τῶν κληρονόμων τοῦ ἀνδρός περὶ τούτον τὸν ληγάτον, καὶ ἥθελον ἀντιτεῖναι αὐτῇ παραγωγῆν· ἀλλ᾽ εἰ μὴ ἄλλοις παρεχώρησας τὴν καθ' ἡμῶν ἀγωγῆν. λέγει τούτην ἡ διάταξις, κινούσῃ τῇ γυναικὶ κατὰ τῶν κληρονόμων τοῦ ἀνδρός ταύτη τῇ ἀγωγῇ^{b)} μηδεμίαν ἀντικεῖσθαι συμφώνον παραγωγῆν.

παραγωγῶν] Εἰ θέλεις εἰδέναι καλῶς τὰ περὶ παραγωγῆσσας τῶν ἀγωγῶν ἦτοι διορεῶν πρός τινας, γίγνεται βιβ. ιδ. καφ. πδ. μέχρι τοῦ παρόντος τελευτής. καφ. τοῦ τελευταίου τοῦ τιτ.

κινούσης] Καλῶς εἴπεις, κινούσῃ τῇ γυναικὶ τοῦ ληγάτου ἀγωγῆρι, μὴ ἐκβάλλεσθαι αὐτῇ πάκτου παραγωγῆρι· τῆς τούτην γυναικὸς ψήλως διορηγουμένης τοῦ ἀγωγᾶς ἤτοι παραγωγῆσσης ἔτεροις τοι, καλῶς ἡ διατ. εἴπεις, μηδεμίᾳ πάκτου παραγωγῆρι αὐτῶν ἐκβάλλεσθαι παρὰ τῶν κληρονόμων τοῦ ἀνδρός αὐτῆς· ὃς γάρ ὅρεῖς, τὸ μεῖζον εἴτερι, οὐ καν τῷ γραμματισμῷ τοῦ χρεωστοῦ δῶσω τινὴ ἔτερῳ, διορεύμενος αὐτῷ τὸ χρέος, μὴ γένηται δὲ δελεγατίον ἤτοι ἐπτηλησίας, οὐν ἔργωται ἡ διορε-

Θεοδόρον. Καλῶς παραγωγήσης τις ἄλλω τὴν ἀρμόδιονσαν αὐτῷ ἀγωγήρ, οὐδὲν τίτον κατεῖ κατὰ τοῦ χρεωστοῦτος αὐτῷ, καὶ οὐκ ἀντίκειται αὐτῷ πάκτου παραγωγῆρι, ἐπειδὴ . . . . δελεγατίον οὐκ ἔγενετο, αναγρ. βιβ. θ'. διατ. οε'. διατ. ε'. καὶ γραψη ὁ μεῖζον, ὅτι, καν παραγωγῆρι ὁ δανειστής τῷ χρεωστῇ τῇ γε καὶ αὐτὸν ἀγωγήρ, ἀπαντήθεις παρὸν αὐτοῦ^{c)}, κινεῖ καὶ αὐτοῦ ἐντὸς ἐμαυτοῦ, εἰς δόσον εὐπορεῖ. τὸ πρός τινα γάρ γενόμενον σύμφωνον ἔτερον οὐκ ἀφελεῖ, καὶ διαθέσεις ἐκείνου γέγονεν, ἀλλ' οὐδὲ, ὡς φησιν ἡ ἔξης κε. διατ. ἄλλον βλάπτει.

* Τοῦ Νικαέως. Κακῶς, οἷμαι, τοῦτο λέγεις. καν γάρ μὴ δελεγατίον γένηται, ἔργωται ἡ ἐκχώρωσις, ὡςπερ οὐνίσταται καὶ ἡ προστι. καὶ γίγνεται καφ. κη'. τοῦ δ. τιτ. τοῦ ιδ. βιβ. ἀλλ' ὑπόθουν ἐνταῦθι, μὴ προκαταρχόθηται τῷ ἐκχωρηθέντα ἀγωγῆρι καὶ τῶν κληρονόμων· ἡτοι προκατατάξεις ἀλλ' παραδοσίς, ἐστιν ἐπὶ τῶν ἀσωμάτων, ὡςπερ καὶ ἡ νοβατίαν. καὶ οὐκ ὠφελεῖν ἐπλένει, διτὶ οὐκ ἔργωται, ἀλλ' οὐτὶ, ἐπειδὴ μὴ ἐφθάσῃ γενέσθαι προσπάταξις ἡγουνι γραψατίων, δεσπότης μένει ἀγωγῆς ὁ διορηγούμενος καὶ δύναται κινεῖν ἐκ μεταμελείας.

μηδεμίᾳν ἀντικεῖσθαι]^{a)} Διότι ἡ παραγωγῆσσας οὐ γέγονε δι' ἐπερωτήσεως, ἵνα σχῆμα καὶ τὸ ὕσχυρον, ἀλλὰ διὰ ψηλὸν σύμφωνον, καὶ λοιπὸν ὡς ἔτι μενονόης παρὸν αὐτῇ τῆς ἀγωγῆρι, καλῶς κινεῖ περὶ τοῦ ληγάτου κατὰ τῶν κληρονόμων. ἡ καὶ ἄλλως εἴπει, οὐτὶ, ἐπειδὴ ἥδουλετο τοῖς κληρονόμοις καταληπτεῖν τῷ ἀγωγῆρι, καὶ ἐκείνοις εὐφούστα ἐποίησε τῷ παραγωγῆσσαν, ἐδοξεὶ μηδὲν ποιῆσαι διὰ τὸ δὲ ἐλευθέρουν προσειστούν οὐ προστοχέσθαι τῷ ἀγωγῆρι. διὰ συμφωνῶν γάρ ἡμέρας ὥρελοντον, οὐσοὶ καὶ ἀγωγῆρι ἡμίν προσπορθῶντο, καφ. τη'. τοῦ παρόντος τιτ. γίγνεται καὶ βιβ. κδ. τιτ. γ. καφ. ε. καὶ ιδ. καὶ ταῦς ἐκεῖ παραγωγῆς.

πε'.^{b)} Πολλάκις χρεῶσται πολλοῖς δανεισταῖς χρεωστοῦντες ἐπίκοινα κρέας καὶ ἀγωγῆς ἀντοῦς ουνέρχονται καὶ συμφωνοῦσιν, ἀστε τυχὸν Πέτρον καταβαλεῖν Παύλῳ, καὶ Θωμᾶν καταβαλεῖν Φιλίππῳ. ταῦτα τούτων τὰ παρὰ τῶν χρεωστῶν γινόμενα σύμφωνα οὐδὲν ἀναρρέει τοῖς δανεισταῖς τὰς καὶ αὐτῶν ἀγωγᾶς, οὐδὲν ἐναλλάττει αὐτῶς· τὸ γάρ πλεῖον κέμαθες ἐν τῷ περὶ ληγάτου μονοβίβλῳ^{c)}. διτὶ καν διατιθέμενος ὁ χρεώστης ἔνι τῶν ἰδίων κληρονόμων καταδικάσῃ, δοῦναι τὸ χρέος τῷ ἰδίῳ δανειστῇ, οὐδὲν ἀδικεῖται ὁ δανειστής, ἀλλὰ καὶ μετὰ ταύτην τοῦ χρεῶστον διατήνωσιν ταῖς οἰκείαις κέχρηται κατὰ πάντων τῶν κληρονόμων ἀγωγᾶς, ὃς εἰ νόμος αὐτῷ δίδωσιν. οὐτε οὖν ἐν τῷ περιεῖναι συμφωνοῦντες οἱ χρεῶσται ἀνελεῖν ἡ μειώσαι δύναται τὰ τῶν δανειστῶν αὐτῶν δίκαια, οὐτε ἐν διαθήκῃ τινὰ^{d)} διατηνοῦντες δύναται πρόσκοιμα ποιεῖν τοῖς ἔαντῶν δανεισταῖς.

a) Ita Cod. Coisl. Fabr. ταύτην τὴν ἀγωγῆν. **b)** Verba ἀποτιθεὶς περὶ αὐτοῦ et τις δόσον εὐπορεῖ alia manu in fine versuum ad marg. adscripta sunt. **c)** Sic Cod. Coisl. Fabr. πε'. **d)** Malim μονοβίβλῳ. **m)** Fabr. τινός. **Cod. Coisl. τινό.**

nem, quae mihi adversus heredes mariti mei competit. Postea vero poenitentia ducta adversus mariti heredes de hoc legato egit, qui exceptionem ei opponere volebat: at si non aliis actionem adversus nos competentem cesseris. Ait igitur constitutio, exceptionem pacti mulieri contra heredes mariti hanc actionem instituenti²⁾ non obici³⁾.

1) cedo] Si bene cognoscere velis materiam de cessione actionum sive donatione eārum, quaere lib. 14. cap. 84. usque ad ult. cap. ult. tit.

2) in constituenti] Recte dicitur, mulierem legati actionem instituentem pacti exceptione non submoveri. Si igitur mulier actiones simpliciter donaverit sive cesserit aliis quibusdam, recte constitutione dicitur, eam ab heredibus mariti pacti exceptione non submoveri. Sicut enim vides, maius dixit, etiamsi chirographum debitoris alii cuidam, donatus ei debitum, dederim, si tamen facta non sit delegatio, non valere donationem.

Theodori. Etiam si quis alteri actionem sibi competentem cesserit, nihilosecius adversus debitorem suum agit, nec ei obiciuntur pacti exceptio, quia .... delegatio facta non est. Lege lib. 9. tit. 75. const. 6. et maius disces, licet creditor debitori actionem adversus eum cesserit, si ab eo conveniatur, creditorem adversus eum intra annum agere, in quantum facere possit. Pactum enim cum aliquo factum alteri non prodest, licet affectione huius factum sit: sed nec alteri obest, ut sequenti constit. 25. dicitur.

Nicaei. Male, ut opinor, hoc dicas. Nam etsi delegatione facta non sit, cessione tamen valet, sicuti venditio quoque consistit. Et quaere cap. 28. tit. 4. lib. 19. Sed finge hoc loco, actionis cessare nomine item adversus heredes contestatam non esse: quae litis contestatio in incorporalibus traditionis loco est, ut et novatio. Nec dici debebat, donationem non valere, sed, quia litis contestatio sive novatio antea facta non sit, donatorem dominum actionis manere, et ex poenitentia agere posse.

3) non obici] Quia cessio per stipulationem facta non est, ut vim quoque haberet, sed per nudum pactum, postea quoque mulier, quam apud eam actio adhuc remaneat, recte legati nomine adversus heredes agit. Vel alio modo quoque dicas, mulierem, cum heredibus remittere actionem vellet, et aliis eam cesserit, nihil egisse videri ideo, quod per liberam personam actio acquiratur hemini. Qui enim actionem nobis acquirunt, hi etiam pacto nobis prosunt, ut cap. 58. hui. tit. Quaere et lib. 24. tit. 3. cap. 5. et 12. et ibi adnotationes.

LXXXVI. Saepe¹⁾ debtore, qui multis creditoribus simul debent, inter se convenient et paciscuntur, ut Petrus forte Paulo solvat, et Thomas Philippo. Hace igitur pacta a debitoribus facta neque creditoribus actiones adversus eos admittunt, neque eas mutant. Plus enim didicisti libro singulari de legatis, etiamsi debitor unum ex suis heredibus testamento damnaverit, ut creditori suo solvat, non laedi credorem, imo etiam post hanc debitoris dispositionem suis actionibus adversus omnes heredes uti, quas lex ei largitur. Neque igitur debtore, quamdiu vivunt, creditorum suorum iura tollere aut minuere possunt, nec testamento quaedam disponentes creditoribus suis praeiudicium facere possunt.

L. 25.
C. end.

πολλάκις] Θρονίου. Τὰ μεταξὺ τῶν δεβιτόφων γενόμενα πάντα οὐκ ἀναιδοῦντι τὰς ὑγιώμας τοῖς διμειοταῖς καὶ αὐτῶν. ἀνύγωθι τὴν κέ. διατ. τοῦ παρόντος γ. τιτ. τοῦ β. βιβ. τοῦ κωδ. ὅμοιως δὲ βιβ. γ. τοῦ κωδ. τιτ. λ. διατ. κγ.

L. 26. πζ. η) Χρεώστον τελευτήσαντος ἐπὶ πολλοῖς κληρονόμοις, σύμφωνον ἔθεντο ποὺς ἀλλήλους οἱ συγχληρονόμοι ἐν τῷ διανέμεσθαι τὴν κληρονομίαν· ὡςτε μὴ πάντας κατέχεσθαι τῷ διαιτηστῇ κατὰ τὸ τῆς κληρονομίας αὐτῶν μέρος, ἀλλ’ ἐνα μόνον δόλοκληρον καταρρατεῖν τὸ χρέος. τοῦτο τοίνυν τὸ σύμφωνόν φησιν^{ο)} ἡ διάταξις μὴ δύνασθαι ἐλευθερῶσαι τῆς ποὺς τὸν διαιτηστὸν ἐνοχῆς πάντας τοὺς κληρονόμους, τοὺς ἄλις ἐκ τοῦ δυοδεκαδέτον τοῦμον κατὰ τὰ κληρονομιαῖα μέρη γεγονότας ἐνόχους· μηδὲ τὸν ἐνα ἀντὶ πάντων μόνον ἐνοχον γίνεσθαι τῷ διαιτηστῇ, περὶ τῶν χειρογράφων δὲ τῶν ἐπικόνιων, ἵνα παραστῆσῃ αὐτὰ ὁ συγχληρονόμος^{ρ)} ἴμιδη, καὶ περὶ τοῦ μὴ πληρῶσαι αὐτὸν τὰ ἐν τῷ διαιτησει^{η)} συνδόξατα, ἐνάγειν αὐτῷ τῷ συγχληρονόμῳ δύνασθε εἰς δόσον ἴμιν διενήνοχε τοῖς κληρονόμοις.

Χρεώστον τελευτήσαντος * Θαλειανον. Τὸ σύμφωνον τοῦ διαδόχου τοῦ χρεώστον ἐκ τοῦ τοῦμον τοῦ δυοδεκαδέτον τὸ χρέος τὸ κληρονομιαῖον κατὰ τὰ μέρη τὰ κτηθέντα αὐτῷ τῷ τοῦμον διαιτησθεν εἰς δόλοκληρον ἐνοχον ποιησαι αὐτὸν τῷ διαιτηστῇ οὐν ἴδιντα· καὶ ἐπὶ τῶν κατὰ πρωτώφων διαιτον διαιτησθεν τῇ τῆς πλάσεως βοηθείᾳ τόπον ἔξει. περὶ τῶν χειρογράφων τοιχαρον περὶ τῶν ἐπικόνιων παραστατέον μετά τοῦ συγχληρονόμου ἴμιν^{τ)} ἡ περὶ τοῦ ἀτελῆ εἶναι τὰ ἐν τῇ διαιτησει συνδόξατα ἐνόχευεν, εἰς δόσον ἴμιν^{ε)} διαφέρει, δύνασθε.

Αράγνωθι τὸ προοίμιον τῆς προλαβούσης διατ. καὶ ξείνη γένος ἐνομέθετησεν, οὐτὶ τὰ σύμφωνα τῶν χρεώστον οὐκ ἐνάλλαττε τῶν διαιτηστῶν δίκαια, οὐδὲ ἀναιδεῖ αὐτά. καὶ αὐτὴ δὲ λέγει, συμφωνούντων τῶν κληρονόμων τοῦ χρεώστον μὴ περιστασθει καὶ τῷ κατὰ πάντων τῶν κληρονομῶν ἀγωγῆν, εἰ τοῦ μόνον συνεδοξε τὸ πᾶν χρέος καταβαλεῖν.

* Τὸ δὲ ὅπιον κακούνθετον ὃν οὔτος ἀπόδοτι· τὸ πάκτων τῶν διαδόχων τοῦ χρεώστον τὸ χρέος τὸ ἐρεδιτάριον τὸ ἐκ τοῦ δυοδεκαδέτον τοῦμον κατὰ τὰ μέρη τὰ ἔκαστα κτηθέντα αὐτῷ τῷ τοῦμον δημητρέον εἰς δόλοκληρον ἐνα ἐνοχον ποιησαι τῷ διαιτηστῇ οὐν ἴδιντα. τὸ αὐτὸν κρατεῖτο, φησι, τοῦμον καὶ ἐπὶ τῶν πρωτωνών δικαιάδη διαιτησθεντῶν παρὰ διὰ τὴν τῆς πλάσεως βοηθείαν.

τῶν χειρογράφων ἀφων ἐπικοίνων] * Η ἄλλων τινῶν χειρογράφων ἐπίκονιν προτεῖ ἔσων δὲ εἰς κληρονόμους, καὶ τούτα βούλεται αὐτὸν ἡ διατ. ἀποκαταστῆσαι τοῖς ἴδιοις κληρονόμοις· ἡ περὶ τοῦ χειρογράφων τοῦ ἐπὶ τούτῳ τῷ ἐπικόνῳ χρέει λέγει ἡ διατ. οὐ διαισθετὸν τὸ κληρονομιον τὸν συμφωνησατα, μονον καταβαλεῖν τὸ χρέος, ἀγαχάσαι φύσασθαι περὶ τοῦ διαιτηστοῦ τὸ γραμματεῖον ὑμῶν τὸ ἐπικόνιον, καὶ ὑπέ τοῦ μὴ περιωθῆται τὰ σύμφωνα τῆς διαιτησθεος ἐνόχευεν αὐτῷ πρὸς τὸ διαιρέοντον. δηλον δέ, οὐ τὴν πρασοπούτης βέρβης ἐπέτρεψεν αὐτοῦς μινέν ἡ διάταξις. πατα γένος τὰ ἐν διαιτησθει συμφωνησεται, εὖν μὴ εἰς ἐπερώτησιν ἐναχθείν, διὰ τῆς πρασοπούτης βέρβης ἐκβάλλεται. * Ἔργωμεν ἐν τῷ φαμίλιαι ἐργον. τῶν δὲ ιονδίκαιων.

* Τὸ ποσὸν τῆς διαιτησθεώς ἔστιν, οὐ δὲ διαιτηστὸν οὐ βιάπτεται· οἱ δὲ συγχληρονόμοι ἐχέτωσαν κατὰ τοῦ συμφωνησαντος εἰς εἴτη διεφέρεν αὐτοῖς, καταβαλεῖν αὐτὸν τῷ διαιτηστῇ.

* Επεὶ κατεμέμφοτο οἱ συγχληρονόμοι τὸν ἐνα ἔξ αὐτῶν, ὅπια συνεδοξε, μονον τὸ χρέος καταβιλεῖν, ὡς κατέχοντα τὰ ἐπίκοντα δικαιώματα καὶ ως μὴ πληρούστα τὸ τῆς καταβολῆς σύμφωνον, ἀποκρίνεται καὶ πρὸς τούτο ἡ διατ.

L. 27. πη. η) Σύμφωνά τις ποιησάμενος ἐπὶ ἀσφαλείᾳ τῶν C. end. συμφωνῶν ἐπήγαγε καὶ ἐπερώτησιν· ἡ τὸ ἐναντίον ποῶτον τέθειτεν ἐπερώτησιν, περὶ ὧν ἥμελλε συμφωνῆν, καὶ μετὰ τοῦτο ἓπεταξε τῇ ἐπερωτήσει τὰ σύμ-

1) sa e p e] Theodori. Pacta inter debitores facta creditorum aduersus eos actiones non tollunt. Lege const. 25. huius tit. 3. lib. 2. Cod. Similiter lib. 3. Cod. tit. 36. const. 23.

LXXXVII. Mortuo debitore ¹⁾ pluribus heredibus relictis, coheredes in dividenda hereditate inter se convenerant, ut non omnes pro portionibus hereditariis creditorū tenerentur, sed unus duntaxat totum debitum solveret. Ait igitur constitutio, hoc pactum omnes heredes obligatione aduersus creditorem liberare non posse, ex legibus duodecim tabularum pro portionibus hereditariis iam obligatos: neque unum pro omnibus creditorū obligari. De chirographis autem communib[us]²⁾ a coherede vestro exhibendis, et de non impletis ab eo in divisione placitis, coheredem convenire, quanti vestra interest, potestis.

1) mortuo debitore] Thaleiae. Pactum successoris ex lege duodecim tabularum aes alienum hereditarium pro portionibus quae sit ipsa iure divisum, in solidum obligare ipsum creditorū non poterat. Quod et in honorario succendentibus iure fictionis auxilio locum habebit. De chirographis itaque communibus cum coherede vestro, vel de non perfectis in divisione placitis, agere, quanti vestra interest, potestis.

Lege prooemium praecedentis constitutionis. Nam illa quoque statuit, pactis debitorum creditorū iura neque mutari, neque tolli. Haec quoque ait, pacientibus heredibus debitoris non mutari actionem aduersus omnes heredes competentem, si placuerit, ut unus tantum totum debitum solveret.

Textum male compositum sic redde; Pactum successorum debitoris aes alienum hereditarium ex lege duodecim tabularum pro partibus quae sit singulis ipso iure divisum, in solidum unum obligare creditorū non poterat. Idem, ait, obtineat et in honorario succendentibus iure fictionis auxilio.

2) de chirographis communib[us] Vel aliorum quorundam chirographa communia heres unus detinet, eaque ab eo coheredibus restitui vult constitutio: vel de chirographo huius communis debiti causa exposito loquitur constitutio ita: coheredem vestrum, qui pactus est, ut solus debitum solveret, cogere potestis, ut chirographum commune vestrum a creditore consequatur, eumque de non perfectis in divisione placitis, quanti vestra interest, convenire. Certum est, constitutionem ipsis permittere, ut praescriptis verbis agant. Omnia enim, quae in divisione placuerunt, si in stipulationem deducta non sunt, praescriptis verbis actione implentur. Didicimus hoc tit. familie ericundiae parte de iudiciis.

Summa constitutionis est, creditorem quidem non laedi, coheredes autem aduersus eum heredem, qui pactus est, agere posse, si quid eorum intersit, ut ille creditor solvat.

Quum coheredes de uno inter se, quem solum debitum solvere placuit, conquesti essent, quod instrumenta communia detinere, et pactum de solutione praestanda non impleret, ad hoc quoque respondet constitutio.

LXXXVIII. Pacta ¹⁾ quis fecerat et pactorum firmandorum causa stipulationem quoque subiecerat: vel contra, prius stipulationem eorum fecit, quorum nomine pectorus erat, et postea stipulationi pacta

n) Ita Cod. Coisl. Fabr. πζ. o) Fabr. τοῦτο τοῖνεν φησι, τὸ σύμφωνον. Cod. Coisl. ut in textu. p) Sic recte Fabr. Cod. Coisl. κληρονόμος. q) Sic Fabr. melius, quam Cod. Coisl. διαλύσει. r) Cod. Coisl. ἥμιν, sed legendum ἥμιν. s) ἥμιν Cod. Coisl. Sed legendum ἥμιν. t) Sic Cod. Coisl. Fabr. πζ.

φωνα. ἀπαιτεῖ τοίνυν κανῶν τὴν ἐν τούτοις ἀγωγήν, φυλαχθῆναι τὰ συμφωνηθέντα, καὶ ἀντιγράψει ἡ δικαξις οὔτεώς. Ἀπαιτῶν ἐν τῇς ἐπεργωτήσεως, ἥτις τοῦ ὑδέσπατος φυλακτέου ἔνεκεν ἐπηκολούθησεν, εἴτε προηγήσασι τὸ σύμφωνον τῆς ἐπεργωτησεως^u), εἴτε μετὰ τὴν ἐπεργωτησην^v) εὐθένης παρενετεθῇ, ὅσθις ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἔσενεχθῆναι τὴν ἀπόφασιν ἔχειται^w.

σύμφωνα] * Θαλελαίου. Τὸ κατὰ πόδας.

Σημείωσαι, ὅτι, ὡςπερ πακτεύοντες πρότερον καλῶς ἐπιφέρουσιν εἰς ἀσφάλειαν τῶν πάκτων ἐπεργωτησιν, οὕτω δυνάμεθα καὶ προτάττειν τῶν συμφώνων τὴν ἐπεργωτησιν, καὶ μετὰ ταῦτα ὑποτάττειν αὐτὴν τὰ σύμφωνα. μέμνησο οὖν, ὅτι, ὡςπερ κυροῦ τὴν προηγημένην σύμφωνα ἡ ἐπιφερομένη ἐπεργωτηση, οὕτω δύναται καὶ τὰ μετὰ αὐτὴν ὑποταπειγμένα σύμφωνα περιλαμβάνειν καὶ ἀσφαλίζεσθαι ἡ προηγημένη ἐπεργωτηση.

Θεοδόδου. Καὶ μετὰ πάκτων ἐντίθεται ἐπεργωτησις· διοιῶς δὲ προτείνει τὸν συμφωνὸν ἀπαίτησιν ἔσουσα. ἀνάγνωσθι τὴν ε· διατ. τοῦ ἔσης τιτ. καὶ μέμνησαι τῆς καί. διατ. τοῦ παρόντος τιτ.

καὶ νῦν τὴν ἐπὶ τούτοις ἀγωγὴν^x] Ἐκ τοῦ ιε. τιτ. τῆς γ. τῶν ἴνστιτον· συνίσταται ἡ βέρβης ἐνοχὴ ἐξ ἐπεργωτησεως καὶ συμφώνου ἀποκρίσεως, ἥματα ἡ γενέσθαι τι ἡ δοθῆται ἐπεργωτημένη, οἷον, ὄμολογες δίδονται μοι ϕ. νομίσματα; γενέσθαι δὲ, οἷον, ὄμολογες, καποκεντάζειν μοι οὐκίαν; ἐν δὲ τῇς βέρβης ἐνοχῆς δύο ἀγωγαὶ ἀναφένονται, κονδυκίκος καὶ ἐξ στηνούλατον. καὶ εἰ μὲν κερτον ἐστὶν ἐν τῇ ἐπεργωτησῃ κεφανον, ὁ κονδυκίκος ἀμόδει. εἰπόν γάρ, ὄμολογες, δίδονται μοι τόνδε τὸν ἀγωνὸν ἡ τοῦδε τὸ βιβλίον; εἰ δὲ ἵχεστον ἦν (εἰπόν γάρ, ὄμολογες, δίδονται μοι τὰ ἐν τῇ κερπωτῇ ἡ τὰ ἐν τῷ ὀρείῳ);, τοτε τίκτεται ἡ ἐν στηνούλατον. στηνούλατον δὲ ἐντεῦθεν ὀνομασιατικόν· περὶ τὸ πάλαιτεφον στηνούλατον ἐλέγετο τὸ ἱσχυρὸν ἡ στίπε, ἀπὸ τοῦ στελέζουν· καὶ πάλαι μὲν τὰ τυπικά ίσταν ἐν κορησει τῇ βέρβῃ· μετὰ ταῦτα δὲ λέγοντος διάταξις ἀνέπει τὰ τῶν ἐπεργωτησεων τυπικά ὄματα, ἀπαιτοῦσα συγάνευσιν καὶ σύμφωνον ἐξ ἐπαίτησον μερούς προιέναι, μηδεμιᾶς ὄμιάτων ζητουμένης παραφύλακης περὶ ταῦτης οὖν τῆς ἀγωγῆς ἐνταῦθα οἷμα τὴν διατάξιν λέγειν.

π.γ.^x) **Κινούμενός τις ἐκ φιλοτιμίας** ἐπηγγείλατό τινι χωρὶς ἐπεργωτησεως καὶ^y ἔσαστον ἐνιαυτὸν παρέχειν αὐτῷ^z) λόγον χάριν πεντήκοντα νομίσματα^z) καὶ δὴ φυλάττιον^a) ταῦτην τὴν ψιλὴν ἐπαγγελίαν αὐτοῦ ἐπὶ τινας ἐνιαυτοὺς πιστέσχε τὰ ἐτήσια πεντήκοντα νομίσματα. ἀλλὰ μετὰ ταῦτα^b) μεταπελθεῖσι οὐκ ἔτι ἡρέσχετο παρασχεῖν^c) τὰ ἐπαγγελθέντα. λέγει τοίνυν ἡ διάταξις. μὴ ἀπαγκάζεθαι αὐτὸν ταῦτα παρέχειν εἰς τοῦ ἐφεξῆς χρόνον, εἰ^d) μὴ παρηκολούθησεν ἐπεργωτησις^e).

κινούμενός τις ἐκ φιλοτιμίας] Εἰ γὰρ ἐπὶ αὐτὰ τινὶ τοῦτο τὸ πάκτων ἐγένετο, τυχὸν γὰρ^f) συνεργάσηται οὐτοῖς· ἔως ὅτε^g) προστίθεται τῶν ἐμῶν ἡ ἔως ὅτε συνδιάκειται μοι, δίδομι^h) σοι ἐγένοντα νομίσματα ν.ⁱ) οὐκέτι νοῦδον^k) ἢν τὸ σύμφωνον, ἀλλὰ ποιήσως ἐπὶ δόσει, καὶ καλῶς ἐπεῖνος πληρῶν την αἵτιαν καὶ φροντίζον τῶν αὐτοῦ πραγμάτων^l) ἡ συνδιάγων αὐτῷ^m) ἔνεινⁿ) απὸ τοῦ φέμι οὐτὲ δεσ ἡ τὴν πρασισθήτης βέρβης, ἡ τὴν δὲ δόλῳ, ὡς ἔχουν κάπω μαθέων ἐν τῷ κ.β. τιτ. τούτου τοῦ βιβλ. τοῦ κώδ. ὃς ἐστι δὲ δόλο μάλο, ἐν τῇ ε· τοῦ τιτ. διατάξει. νῦν δὲ ἐπειδὴ γυμνὸν τὸ σύμφωνον, εἰσότως οὐδεμίαν ἀγωγὴν δεδωκεν ἡ διάταξις. οημείσωσι δέ, ὅτι αὐτὰ τινας ἐνιαυτοὺς καταβληθέντα τὰ ἐτήσια ν. νομίσματα θεματίσουσα ἡ διάταξις ὅμως ὑπὲρ τῶν ἐφεξῆς ἐνιαυτῶν οὐκ ἐπειδὴ ἀπαιτεῖσθαι ταῦτα, εἰ μὴ ἄρα καὶ ἐπεργωτηση, ἡ ἀνὴρ ἐστι καὶ κατὰ χώριν ἐπεργωτηση ἀντὶ τῆς ἰδιαί γυμναῖ. τούτο γαρ εἴρηται βιβ. ε. τοῦ κώδ. τιτ. i. διατ. a. κεῖται δὲ πολλούσον, μά-

subiecit. Qui igitur ex stipulatu agit²), pacta servari postulat, eique in constitutione ita reserbitur: Petens ex stipulatione, quae placiti servandi causa secuta est, sive pactum antecessit stipulationem, sive post stipulationem statim interpositum sit, recte secundum se ferri sententiam postulat.

I) pacta] Thalelaei. Τὸ κατὰ πόδας.

Nota, sicut antea paciscentes recte pactorum servandorum causa stipulationem adiicimus, sic etiam stipulationem pactis praeponere, eique pacta subiicere nos posse. Memineris igitur, sicuti pacta praecedentia stipulatione adiecta firmantur, sic etiam stipulatione praecedente pacta post eam subiecta contineri et firmari.

Theodori. Etiam post pactum inseritur stipulatio: similiter autem praecedit pacto, petitionem continens. Lege const. 6. tit. sequentis et memineris const. 21. huius tit.

2) qui ex stipulatu agit] Ex tit. 15. lib. 3. Institutionum. Verborum obligatio interrogatione et congrua responsione consistit, quum vel fieri quid vel dari stipulamur, veluti, centum mihi dare spondes? fieri autem, veluti, domum mihi aedificare spondes? E verborum obligatione duea actiones oriuntur, conductio et ex stipulatu actio. Et si quidem certum sit, quod stipulationi inest, conductio competit: veluti si dixerim: hunc fundum, vel hunc librum dare mihi spondes? Quodsi incertum erat (verbi causa, si dixero: quae in cista, vel quae in horreo sunt, dare mihi spondes?), tunc ex stipulatu actio nascitur. Stipulatio autem inde nominatur. Olim stipulum firmum dicebatur a stipite. Et olim quidem solennia verba in verborum obligatione in usu fuerunt: postea autem Leonis constitutio solennia stipulationis verba sustulit, consensum et pactum ab utraque parte desiderans, nulla verborum observatione quaesita. De hac igitur actione hic constitutionem loqui arbitror.

LXXXIX. Quidam motus liberalitate¹) promisit L. 28. C. II. 3. alicui citra stipulationem, se daturum ei quotannis, verbi causa, quinquaginta aureos: et per aliquot annos hac nuda pollicitatione servata annuos quinquaginta aureos praestitit. Verum postea poenitentia ductus promissa non amplius praestare volebat. Ait igitur constitutio, non compelli eum haec in posterum prae-stare, nisi stipulatio subsecuta sit.

I) quidam motus liberalitate] Nam si ob causam quandam hoc pactum factum sit, verbi causa, in hunc modum pactus est: quamdiu rerum mearum curam geris, vel quamdiu mecum una degis, quinquaginta aureos annuos tibi dabo: non amplius nudum pactum esset, sed facio, ut des, et ille causa impleta, et cura rerum promissoris habita vel vita cum eo transacta, recte ageret ex contractu feci ut des, vel praescriptis verbis, vel doli actione, ut infra discemus tit. 22. huius libri Cod. qui est de dolo malo, const. 5. Hic vero, quia pactum nudum est, merito constitutio nullam dedit actionem. Nota autem, constitutionem, licet posuerit, per aliquot annos annuos quinquaginta aureos esse solutos, tamen sequentium annorum nomine actionem denegare, et tamdiu tantum actionem concedere, quamdiu is, qui solvit, velit. Ab eo enim invito nihil exigitur. Haec obtinent, nisi forte stipulatio subiecta sit, vel maritus

u) Fabr. τὴν ἐπεργωτησην. Cod. Coisl. ut in textu. v) μετὰ τὴν ἐπεργωτησην Cod. Coisl. Desunt apud Fahr. w) Sic Cod. Coisl. Fabr. ἔσεται. x) Sic Cod. Coisl. Fabr. π.γ. In Syn. legitur p. 142. et 417. y) Sic Cod. Coisl. et Syn. Fabr. αὐτόν. z) Syn. νομίσματα ν. a) Syn. p. 142. καὶ διαφυλάττων. b) μετὰ ταῦτα deest in Syn. p. 142. c) Quae sequuntur usque ad παρέχειν in Syn. desunt p. 142. Habentur p. 417. d) Syn. p. 142. η. Leunel. in marg. ε. e) Syn. ἐργάτης. f) γὰρ deest ap. Fahr. g) Fahr. ὅτου hic et postea. h) Fahr. δόδοι. i) Fahr. πεντήκοντα ἐτήσια νομίσματα. τότε οὐκέτι κ. τ. λ. k) Fahr. γυμνόν. l) πραγμάτων deest apud Fahr. m) αὐτῷ deest apud Fahr. n) Fabr. κινεῖ. Hactenus Fabr. scholium habet. Reliqua sunt e Cod. Coisl.

λιστα ἐν τῷ δ'. βιβ. τοῦ κωδ. τιτ. ξε'. διατ. κ'. καὶ βιβ. ε'. τοῦ κωδ. τιτ. ιδ'. διατ. α'. καὶ η. καὶ ζ. ὅτι αὐτὸς φιλοῦ συμφώνου ἀγωγὴ οὐ πίπεται. [Sch. a. l. 769.]

Ζήτει βιβ. μγ' τιτ. ε'. κεφ. ε'. οὐ προῖκες ἀπὸ πάσης ὅμοιογίας ἀπαίτησιν ἔχοντας, ὡς βιβ. κδ'. τιτ. α'. κεφ. πδ'. θεμ. ζ'. καὶ οὐα'. θεμ. β'. καὶ πη'. καὶ μα'. καὶ δὲ ἐπαγγειλάμενος πόλει ποιεῖν ἔχοντας ἡ δύδοντα χρήματα χρωὶς αἵτις οὐ κατέτειν, εἰ μὴ τοῦ ἔχοντος ἔχεται. ἀρχοεθαῖ δὲ δοκεῖ θεμάτων τιθεῖς ἡ καθαίρων τὸν τοπον, ἡ ἐννούμωντος τοπον, ἡ ἐννούμωντος τοποθηταὶ ἡ τὰς δαπάνας, ὡς βιβ. ιδ'. τιτ. ιζ'. κεφ. α'. θεμ. β'. διωίως καὶ ἐὰν χρήματα μὲν ἐπαγγειλῆται, ἡ δὲ πόλις ἀρχοεθαῖ τοῦ ἔχοντος ὄργηται, ὡς θεμ. γ'. αὐτοῦ καὶ ζ'. καὶ δὲ διὰ τιμὴν ἐπαγγειλάμενος.

L. 29. Κ. 11. 3. Η.ο. **Ἐάν τις διοιογήσῃ ἐν συμβολαίῳ, μὴ κεχρῆσθαι φόρου παραγασφῇ διὰ ζώνην στρατείας ἰδίους ἡ ἀξιώματος, ἡ μὴ κεχρῆσθαι προνομιών ιερωσύνης, λογίεις ^π) τοῦτο τὸ σύμφωνον.**

Ἐάν τις διοιογήσῃ] Τὸ κατὰ πόδας οὔτως ἔχει. **Ἐάν τις** ἐν τῷ συγγραφέντι συμβολαίῳ διοιογήσῃ, μὴ χρηματῶν οἴνητον τῷ φόρῳ παραγασφῇ διὰ ζώνην στρατείας ἰδίους ἡ ἀξιώματος, ἡ προνομιών ιερωσύνης εἰ καὶ προτείχους ἀμφιβάλλεται, εἴγε κρητὶ την τουτην προτείχους γραφήν, καὶ ἐπεννο, ὅστις τοῦτο οὐνεφώνηται, μὴ ὀφείλειν κατὰ τοῦ ἰδίου συμφωνον ἐλθεῖν, τὰ συναρρέστατα, αἵτια μήτε παρὰ τοὺς νόμους, μήτε κατὰ δόλον γεγονοῖ, παντὶ τρόπῳ φυλακτέα ἔστι. διὰ τί καὶ ἐγταῦθα τῷ αἵτιᾳ τὰ σύμφωνα μὴ ιούσουν, ὅποιοι ἄλλοι κανῶν ἔστι τοῦ ἀρχαιοῦ, παντὶς ἔξοντας, τούτοις, ἀπερ ὑπέρ αὐτῶν εἰςενεχθέντας ἔστιν, ἀπαγορεύειν; πάτεται τοῖνοι οἱ δικαιοτάτοι τοῦτο ἐν ταῖς δικαιασίαις φυλαττέστων, καὶ ἡ τουτὴν παρατητηρίας καὶ εἰς τοὺς χαμαιδικούς καὶ τοὺς κομπρομοσαφίους καὶ τοὺς διαιτητούς τοὺς ἐπιλεγέντας ἐφενόθω, γινώσκοντας, ὅτι, ἐάν φαθματίσουται, καὶ λίτει σύναψι ποιεῖν γονατισμούς δέ, ὅτι χαμαιδικοί εἰσιν ἢ οἱ παρὰ ὄχοισις δοθέντες κομπρομοσαφίοι, ἡ οἱ μετὰ προστίμους ἐπιλεγέντες αἴγετοί, ἡ οἱ χωρὶς προστίμους. σημείωσαι δέ, πότε καὶ αἴρετος δικαιοτάτης λίτει σύναψι ποιεῖν.

Θεοδόρου. **Διναταὶ τις ἐν συμβολαίῳ συμφωνεῖν, καὶ φόρον παραγασφῇ ἡ καὶ φόρῳ μὴ χρηματῶν καὶ προνομιών τοῦτο καὶ εἰπὶ κληρονόμων ἔχωντος βιβ. α'. τιτ. γ'. διατ. η'. Διγρ. βιβ. δ'. τιτ. κα'. διατ. γ'. Σημείωσαι οὖν, ὅτι ἔξεστιν ἐκατονταῖς καταφρογοῖς τῶν ἰδίων δικαιωμάτων.**

Κομπρομοσαύριος ἡ αἴρετος ἡ διαιτητὴς μὴ φυλάττοντες τὸ γενομένον πικτον, ὥστε μὴ χρηματῶν φόρου παραγασφῇ ἡ προνομίων, λίτει σύναψι ποιεῖν.

φόρον παραγασφῇ [†] Μηδ ὅτε λέγει τις, στρατιώτης εἰμὶ καὶ αἴτοντας ὑπὸ τοῦ ἀρχοτός μου κριθῆναι. [Sch. c. l. 769.]

L. 30. Κ. eod. ήα'. [¶] **Ἐάν τις σύμφωνον γένηται αἴρετικόν, ὥστε εἰ δεῖνα τελευτήσει, τόδε συμφωνεῖσθαι, κελεύει ἡ διάταξις, τοῦτο τὸ σύμφωνον μὴ ἴσχειν, ὡς ὑπεναντίον τοῦτο** ἀγαθοῦν τρόπουν, εἰ μὴ ἀρά αὐτός, ὀντίνος περὶ κληρονομίας [§] ἔγένετο τὸ σύμφωνον, οὐδὲ καὶ συναντέ τῷ συμφώνῳ· τότε γὰρ ἴσχειτο ἀγνοοῦντος γὰρ αὐτοῦ, οὐδὲ ἐν σύμφωνον, οὐδὲ διωρεὰν δεχόμεθα γίνεσθαι τυχόν εἰ δεῖνα τελευτήσει, χωρίζομει σοι τὴν τουάτην [¶] κληρονομίαν.

Ἐάν τις σύμφωνον **[**Τὸ κατὰ πόδας τῆς διαιτάξεως οὔτως ἔχει. Περὶ ἡγιείων τουατῆς παρὰ τῶν ἐν Καισαρείᾳ συντηγόνων ἐρωτηθέντες, εἰ μὲν δούτη ἡ καὶ πλεῖστοι προσωποὶ εἴλιτις ἡν ἀλλοτρίας κληρονομίας αὐτὸς συγγενεῖς τούχον μελλούσης εἰς αὐτοὺς κατακλιθήναι, καὶ σύμφωνα μεταξὺ αὐτῶν πλειονέστι τῆς ἐλευσομένης κληρονομίας, ἐν οἷς ἰδίοις ἐσαφηνίζετο, εἰ δεῖνα τελευτήσει καὶ ἡ κληρονομία εἰς αὐτοὺς εἴλιτις, ὃτι μέτους ἐν τῇ αὐτῇ κληρονομίᾳ φυλαττεοθαῖ ἡ τυχόν ἐντεῖται εἰς αὐτῶν τὸ κέρδος τῆς κληρονομίας περιελθῃ, ἡγια

sit et per gratiam tale quid uxori suae promiserit. Hoc enim dicitur lib. 5. Cod. tit. 16. const. 1. Pluribus autem dicitur locis, maxime lib. 4, Cod. tit. 65. const. 27. et lib. 5. Cod. tit. 14. const. 1. et 8. et 7. ex nudo pacto actionem non nasci.

Quaere lib. 43. tit. 5. cap. 5. Dotes ex omni promissione peti possunt, ut lib. 29. tit. 1. cap. 89. them. 2. et cap. 121. them. 2. et cap. 88. et 41. Et qui civitatis promisit opus facere vel pecuniam dare sine causa, non tenetur, nisi opus inchoaverit. Inchoare autem videtur, si fundamentum iecerit vel locum purgaverit, vel si locus ei assignatus sit, vel si materiam deposuerit vel sumitus, ut lib. 54. tit. 16. cap. 1. them. 2. Idem est, si pecuniam promiserit et civitas promissione fisa opus inchoaverit, ut them. 3. eius et 7. et qui propter honorem promisit, tenetur.

XC. Si quis professus fuerit ¹⁾ in instrumento, se non usurum fori praescriptione ²⁾ propter cingulum militiae suae vel dignitatis, vel se sacerdotii praerogativa non usurum, hoc pactum valet.

I) si quis professus fuerit] **Tὸ κατὰ πόδας** haec habet: Si quis in conscribendo confessus fuerit, se non usurum fori praescriptione propter cingulum militiae suae vel dignitatis, vel sacerdotii praerogativa: licet antea dubitaretur, num oporteret talem scripturam valere, et eum, qui hoc pactus est, non debere adversus conventionem suam venire, placita, quae neque contra leges, neque dolo facta sunt, omnimodo observanda sunt: quare et in hac causa pacta non valeant, cum alia sit regula iuris antiqui, omnes licentiam habere, his, quae pro se introducta sunt, renuntiare? Omnes itaque iudices nostri hoc in litibus obseruent, et huiusmodi observatio et ad pedaneos iudices et ad compromissarios et arbitros electos perveniat: scituri, quod, si neglexerint, etiam litem suam facere intelliguntur. Nota autem, pedaneos iudices esse aut compromissarios a magistratibus datos, aut arbitros cum poena stipulatione electos, aut etiam sine poena electos. Nota, quando et arbiter electus litem suam faciat.

Theodori. In instrumento pacisci quis potest, et fori praescriptione, vel etiam foro et privilegio se non usurum. Hoc et in clericis didicisti lib. 1. tit. 3. const. 8. Lege lib. 4. tit. 21. const. 3. Nota igitur, cuique iura sua contemnere licere.

Compromissarius vel electus vel arbiter, si pactum de non utendo fori praescriptione vel praerogativa non servaverint, litem suam faciunt.

2) fori praescriptione] Veluti si quis dixerit: miles sum et a duce meo postulo iudicari.

XCI. Si pactum ¹⁾ sub conditione ²⁾ factum sit, ut, si ille mortuus fuerit, hoc placeret, iubet constitutio, pactum hoc non valere, tanquam bonis moribus repugnans, nisi forte ipse, de cuius hereditate pactum initum est, sciat et pacto consentiat ³⁾: tunc enim valet. Ignorante enim eo neque pactum, neque donationem fieri patimur: ut puta, si ille decesserit, dono tibi hanc hereditatem.

I) si pactum] **Tὸ κατὰ πόδας constitutionis** haec habet. De quaestione tali ab advocatis Caesareae interrogati sumus. Duabus vel etiam pluribus personis spes alienae hereditatis erat ex cognatione forte ad eos devolvendae, pactaque inter eos plura inita sunt pro adventura hereditate, in quibus specialiter declarabatur: si ille mortuus fuerit et hereditas ad eos pervenerit, certos modos in eadem hereditate observari: vel si forte ad quendam ex his hereditatis commodum perve-

^{o)} Sic Cod. Coisl. Fabr. πθ'. ^{p)} Fabr. ἰσχύει. ^{q)} Sic Cod. Coisl. Fabr. ζ'. ^{r)} τοῦ δεεστ. ap. Fabr. habet Cod. Coisl.

^{s)} Sic Cod. Coisl. Fabr. male οὗτος, δε τῆς κληρονομίας. ^{t)} Sic Cod. Coisl. Fabr. αὐτοῦ.

σύμφωνα συμβαίνειν. καὶ ἀμφεβάλλετο, εἰ τὰ τοιαῦτα σύμφωνα φυλαττεοθαί χρῆ. ἐποίει δὲ αὐτοῖς τὴν ζητησιν, ἐπειδὴ περιόντος ἑκατὸν, οὐτινος περὶ τῆς κληρονομίας ἡπλίζετο, τὸ τοιοῦτον σύμφωνον προσέβη, καὶ ἐπειδὴ μη ἔστιν οὕτα γενόμενον, ὡς παντὶ τῷποι τῆς κληρονομίας εἰς αὐτοὺς ἐλευθερώντες, ἀλλ᾽ ἢ ὑπὸ δύο αἴρεσις, εἴσαι δὲν τελευτήη καὶ εἴσαι εἰς τὴν κληρονομίαν κληθέσιν οὕτοι οἱ πακτεύσαντες. ἀλλ᾽ ἥτιν πάντα τὰ τοιαῦτα σύμφωνα μεμισημένα δοκοῦντα καὶ πεπληγωμένα στηγροῦν καὶ ἐπικανδύνουν ἀποτελέσματος, διὰ τὸ γάρ τινος ζῶντος καὶ ἀγνοῦντος περὶ τῶν πραγμάτων αὐτοῦ τινες συμφωνοῦντες προσέχονται; πατέρα τοὺς πατέρους τούτων κανόνας θεσπίζομεν, πατέρα τῷποι τα τοιαῦτα σύμφωνα, οὕτα παρὰ τὰ καλὰ ζῆθη σφραγίτα, ἐκβάλλεοθαί, καὶ μηδὲ ἐν ἑταῖρον τῶν σύμφωνων φυλαττεοθαί, εἰ μὴ αὐτὸς τυχόν, οὐτινος περὶ τῆς κληρονομίας συμφωνθέντες εἴσιν, τὴν βούλησιν τὴν ὑδάν αὐτοῖς παρασχῆν καὶ ἐνταῦθι¹⁾ μέχρι τοῦ τελευταίου τῆς ζωῆς διαστήματος διαμείνῃ. τότε γαρ ἀναφεδένης τῆς τραχυτάτης ἐπίδος ξενοῖτιν αὐτοῖς ἐκείνον γνωσκοντος καὶ κελεύοντος, τὰ τοιαῦτα σύμφωνα φυλάττειν. ὅπερ καὶ τοῖς ἀσχαλίοις γόμοις καὶ ταῖς διατάξεοι οὐκ ἐστιν ὄγκωστον, εἰ καὶ ἔτι ἥπατα φανερωτέοντας εἴσιν εἰςενεχθέν. [* γρ. κελεύονθέν²⁾] κελεύομεν γάρ, μήτε διορεῶν τοιούτων πραγμάτων, μήτε ὑποθήκην πακτελῶς εἴσαι δεκτέαγ, μήτε ἄλλο τὸ ποτε συνάλλαγμα, ὅποτε ἐν τοῖς ἀλλοτρίοις πραγμασι παρὰ τὴν τοῦ δεσπότουν βούλησιν τί ποτε γίγεσθαι οὐ σύμφωνονθαί, τὸ δόγμα τῶν ἡμετέρων καὶ δικῶν οὐν ἀνέχεται.

† Συνεργάνων τυχόν τρεῖς, ἴνα, εἴαν ἔλθῃ πόρος αὐτοῖς ἐξ ἀνίσων μερῶν ἡ κληρονομία, ὅποι τὸλετὸν μέρους κληρονομούσαν· ἡ ἐν πόρος τινας αὐτῶν ἔλθῃ ἡ παῖα κληρονομία, πάντως τοὺς τοὺς τρεῖς ἐναρθῇ. ἔτεις γάρ εἰκός, τοὺς ἐλπίζοντας τὴν κληρονομίαν τῶν ἐπιβούλευντας αὐτῷ, διὰ τοῦτο ἐπικανδύνοντες ἐκάλεσε τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ τοιούτου σύμφωνου. [Sch. d. I. 769.]

αἰρετικόν] Εἰ μὴ ἦτο τὸ σύμφωνον αἰρετικὸν, ἀμαυροῦντος οὐν ἐν τοῖς τρεῖσιν τὴν βούλησιν θέλει εἶναι, μᾶλλον δὲ κελεύοντος. Επαγει γάρ ἐκείνον γνωσκοντος καὶ κελεύοντος.

Θεοδώρου. Οὐ σύμφωνεῖ τις περὶ τῆς τοῦ ζῶντος κληρονομίας μεμηποιητέος τοῦ παρονότης ιε. διατ. τοῦ παρονότος γ. τιτ. τοῦ β. βιβ. τοῦ καδ. καὶ ἀναγνωθεὶ βιβ. η. τοῦ καδ. τιτ. λη. διατ. δ. ενθα φησίν, οὐ σύδεις πακτεύει περὶ ἐλπίζομενης κληρονομίας. καὶ σημείωσα, οὐ πάροιτος τινος τὰ αὐτοῦ οὐ δωρούμεθα, οὐδὲ καὶ³⁾ οἰον τινα τῷποιον ἐκποιούμεθα.

TITΛΟΣ Β'.^{w)}

Περὶ διαλύσεως καὶ πετλανημένης ψήφου^{x)}
καὶ διατροφῶν ἤτοι ἀλιμέντων.

α'. Διάλυσις ἐστιν^{y)} ὁ ἀμφιβαλλομένον πράγματος τομή^{z)} στίμφωνον δὲ ὄμολογονμένον χρέονς συγχώνοσις. ὃ μὲν γὰρ διαλύμενος^{z)} ὥσανεὶ περὶ πράγματος ὁμφιβόλον καὶ δίκης ὀδήρον καὶ μήπω περαιωθείσης^{a)} διαλύεται· ὃ δὲ συμφωνῶν κατὰ δωρεὰν πρόγμα δῆλον καὶ ἀναμφιβόλον^{b)} φιλοτίμως συγχωρεῖ.

διάλυσις^{c)}] Οὐκ ἔφορται διάλυσις μηδενὸς, δοθέντος ἡ παρακαταχεθέντος ἡ ἐπαγγελθέντος, ὡς κεφ. νε. τούτου του τιτ. καὶ βιβ. λε. τιτ. ιδ. κεφ. ρω.

ἀμφιβαλλομένον πράγματος τομή^{d)}] Τὸν περὶ πάκτων διδάσκατα καὶ περὶ διαλύσεως μελλοτη διεξέραι προσηγορῶν ἐστιν εἰπεῖν τοῦ τε πάκτων καὶ τῆς διαλύσεως διαφορῶν^{e)}. τοῦτο καὶ Οὐλπιανὸς ἐν προσωμῷ^{f)} τιτ. ποιεῖ, καὶ δίκαιον, τι μὲν πάκτων, τι δὲ διάλυσις. διάλυσις μὲν οὖν ἐστιν ἀμφιβαλλ-

nit, certas pactiones evenire. Et dubitabatur, si huiusmodi pacta servari oporteret. Faciebat autem eis quaestione, quia superstite eo, de cuius hereditate sperabatur, huiusmodi pactio processit: et quia non ita perfecta est, quasi omnimodo hereditate ad eos perventura, sed sub duabus conditionibus, si ille mortuus fuerit, et si ad hereditatem vocentur hi, qui pacti sunt. Sed nobis omnes huiusmodi pactiones odiosae esse videntur et plene tristi et periculosi eventus. Quare enim, quodam vivente et ignorantem, de rebus eius quidam pacientes adveniunt? Secundum veteres itaque regulas sancimus, omnimodo huiusmodi pacta, quae contra bonos mores inita sunt, repellit, et nihil ex his pactionibus observari: nisi ipse forte, de cuius hereditate pactum est, voluntatem suam eis accommodaverit, et in ea usque ad extremum vitae spatium permanserit. Tunc enim sublata acerbissima spe, licet eis, illo sciente et iubente huiusmodi pactiones servare. Quod etiam veteribus legibus et constitutionibus non est incognitum, licet a nobis clarius sit introductum. Iubemus enim, neque donationem talium rerum, neque hypothecam penitus esse admittendam, neque alium quemquam contractum, quum in alienis rebus contra domini voluntatem aliiquid fieri vel pacisci, secta temporum nostrorum non patiatur.

Tres forte pacti sunt, ut, si ex inaequalibus partibus hereditas ad eos pervenerit, ex triente singuli heredes sint: vel si tota hereditas ad aliquem eorum pervenerit, ut omnino inter tres dividatur: quoniam enim verisimile erat, eos, qui hereditatem aliquius sperarent, insidias ei structuros, ideo eiusmodi pactionis eventum periculosum vocavit.

2) sub conditione] Si pactum sub conditione non erat, sine dubio non valebat. Quaestionem autem facit, quod hoc pactum sub conditione est. Quia probabile est, eos, qui spem hereditatis aliquius habent, insidias ei structuros, ideo eiusmodi pactionis eventum periculosum vocavit.

3) et pacto consentiat] Nota, constitutionem velle, ut usque ad mortem eadem voluntas, imo magis iussio sit: addit enim, illo sciente et iubente.

Theodori. Nemo de hereditate viventis paciscitur. Memineris huius const. 15. huius tit. 3. libri 2. Cod. et lege lib. 8. Cod. tit. 38. const. 4. ubi dicitur, neminem de futura hereditate pacisci. Et nota, invito aliquo nos res eius non donare, nec quoconque modo alienare.

TITULUS II.

De transactione et errore calculi et de alimentis.

I. Transactio¹⁾ est rei dubiae decisio²⁾: pactum³⁾ autem certi debiti remissio. Qui enim transigit⁴⁾, quasi de re dubia⁵⁾ et lite incerta needum finita⁶⁾ transigit: qui vero paciscitur, donationis causa rem certam et indubitatam liberaliter remittit. L. I. D. II. 15.

I) transactio] Non valet transactio, nullo dato vel retento vel promisso, ut cap. 55. huius tit. et lib. 35. tit. 14. cap. 120.

2) rei dubiae decisio] Eum, qui de pacto docuit et transactionem exponere vult, pacti et transactionis differentiam dicere convenit. Hoc et Ulpianus prooemio tituli facit et ostendit, quid sit pactum, quid transactio. Transactio igitur est rei dubiae decisio, pactum autem

w) Malim εν ταύτῃ. x) Quae uicis inclusa sunt, alia manu sub verbo εἰσενεχθὲν scripta sunt. w) τίτλος β'. Fabr. deest in Cod. Coisl. x) Usque ad ψήφου inscriptionem habet Fabr. Reliqua sunt e Cod. Coisl. y) Sic Cod. Coisl. Fabr. εστι. z) Inde a διαλύμενος cap. 1. habet Syn. p. 143. a) Syn. καὶ ἀπληγώτου. b) Sic Leuncl. in marg. Syn. in qua est ἀμφιβόλον. c) διάλυσις Cod. Coisl. Sed hoc ferri nequit. Malleum διάστουν vel διαρρόα.

μένου πράγματος τοιή, πάκτον δὲ ὅμοιογονυμένου χρέους συγχωρούσε. ο μὲν γὰρ διαιλυόμενος ὡς περὶ ἀμφιβόλου διαιλύεται πράγματος καὶ δίκης ὁδὸν καὶ μῆτω περαιωθέσης· ὃ δὲ πακτεύοντο πράγματα φανερούν καὶ ἀναμφιεβήτητον δωρεᾶς ὥσπερ χάριν κατὸ φιλοτιμίαν παραχωρεῖ.

Κυρῆλλον. Διάλυσίς εστιν ἀμφιβαλλομένου πράγματος τοιή, πάκτον δὲ ὅμοιογονυμένου χρέους συγχωρούσε.

σύμφωνον] Ἐρώτησις. Τί γὰρ οὐκ εἰσὶ καὶ ἔτερα αἵματα, μὴ ὄντα ὅμοιογονυμένου χρέους συγχωρητικά, οἷον τὰ τῆς αγοραστοῦς καὶ τῆς πράσεως⁴⁾, καὶ ἔτερα πλειόνα, πῶς οὖν ἐνταῦθα, γενικές εἴησι σύμφωνοι; δοκεῖ γὰρ τὸ διὸ τὸ γενοῦντα εἰπεῖν πάντα δηλῶν τούτων παραγόντα. Απόκρισις. Ἐνταῦθα τῷ γομόθηρι περὶ συμφώνου συγχωρητικοῦ ὁ λόγος. τὰ οὖν τοιάντα, φησί, σύμφωνα, εἰ μὲν περὶ ἀμφιβόλου εστί, διαιλύεται· εἰ δὲ μὴ περὶ ἀμφιβόλου πράγματος, σύμφωνα. Κάτει καὶ τις αδικ. α. καὶ μὴ σοι δύσῃ ἐναντίον, τὸ ἐκεῖσε γάρ παντὸς συμφώνου τὸν ὄργανον λέγει καὶ τοῦ γενικοῦ. Ἐνταῦθα δὲ τῶν εἰδῶν αὐτὸν τὸν ὄργον ἀποδίδωσι.

ὁ μὲν γάρ διαιλύομενος] Προσαράντως λέγεται διαιλύεται, ζήτει βιβ. β. τιτ. β. κεφ. σκθ. φησὶ γάρ τοιτοῦ διαιλύεται τὸ πληγωθέντα νοεῖν ὁφείλομεν οὐ μόνον οἷς ἀμφιεβήτησις γέγονεν, ἀλλὰ καὶ τὰ καὶ δίκαια ἀμφιεβήτησις τημέντα, ὡς εστι καὶ τὸ ἐν δικαιοσηρῷ διοισθέντα καὶ τὰ ὑπὸ σωτῆς μακροτέρου χρόνου πληγωθέντα.

περὶ πράγματος ἀμφιβόλου] Τοῦ Ἀκονύμ. Τὸ πάκτον οὐ μόνον τὸ ἀπὸ φιλοτεκίας διαιλύεται δηλοῦ, ἀλλὰ καὶ τὸ χωρὶς φιλοτεκίας διαιλύεται, ἦ .⁵⁾ ἐν δικαιογένῳ τημέντα, καὶ τὸ τῇ ζηροΐᾳ σωτῆς περαιωθέντα, ὡς βιβ. ν. τιτ. ισ. διγ. f. σκθ.

Οἰκὲ ἔρωτα διάλυσις μηδενὸς δοθέντος ἢ παραχωρηθέντος ἢ ἐπαγγελθέντος, ὡς βιβ. β. τοῦ καθ. τιτ. δ. δικ. ι. καὶ βιβ. ζ. τιτ. λα.

μῆτρα περὶ περαιωθέσης] Εἰ γάρ ἐπεργαώθη ἡ δικη καὶ οὔτε ἔξεκακεσαρη, οὔτε ἥδυνάμηρ ἐκκαλέσουσθαι, οὐ κατὰ διαιλύομαι, ὡς εστὶ μαθεῖν ἐκ τοῦ πρώτου θέματος τοῦ ζ. κεφ. τούτου τοῦ τιτ. καὶ τοῦ tβ. κεφ. αὐτοῦ, μᾶλλον δὲ ἐκ τοῦ μα. κεφ. αὐτοῦ. Κάτει καὶ τὸ β. Θέμα τοῦ μ. κεφαλ. τοῦ α. τιτ. τούτου τοῦ βιβλίου.

L. 2. β'.⁶⁾ Ιδεμ. g) Οὐ μόνον Ἀκονύμιαν, ἀλλὰ καὶ διὰ D. II. 15. συμφώνον μόνον γίνεται διάλυσις^{h)}.

Ἀκονύμιανⁱ⁾] Διάλυσις δὲ τις δύναται νοεῖν οὐ μόνον, εἰ Ἀκονύμιαν παρεντέθη ἐπεργάτησις καὶ ὅμοιογια, καὶ ἡ προκειμένη αὐτὴ δηλοῦνται ἀκεπτηλίτων, ἀλλὰ καὶ εἰ πάκτον μεταξὺ τῶν διαιλυσαμένων ἐγένετο τῆς Ἀκονύμιαν ὅμοιογιας ἐπος, τουτέον, τὸ ἐπ' ἀμφιβόλῳ πράγματος γινόμενον πάκτον διαιλύοντος εστι, καὶ Ἀκονύμιαν μὴ παρεντέθη ἐπεργάτησις.

Κυρῆλλ. Διάλυσις καὶ ἄνειν Ἀκονύμιαν^{j)} ἐπεργατήσεως τῶν διαιλυμένων γίνεται διὰ φιλοῦ πάκτον.

Ἄντι τοῦ μετὰ ἐπεργατήσεως ζήτει καὶ τὸ γ'. Θεμ. τοῦ θ. κεφ. τούτου τοῦ τιτ. ἡ ἀντὶ τοῦ κατὰ Ἀκονύμιαν, ἐπεργάτησιν καὶ ὅμοιογιαν, πῶς δὲ γίνεται Ἀκονύμιαν ἐπεργάτησις, εἰνῆς ἐν τῷ βιβ. γ'. τῶν ἴνστοτούν. καθ. τιτ. φησὶ γάρ ἐκ μέρους.^{k)} Η γὰρ Ἀκονύμιαν ἐπεργάτησις ἀνακατανέζει πάσαν ἀγορῆν^{l)}, ὑπὸ δὲ Γάλλον Ἀκονύμιον τοῦ νομικοῦ οὐτῶς σύγκειται· ποτὲ με εἰς οἰαδόποτε αἰτίας δοῦναι ἡ ποιησαι χοη ἡ ἔχοη ἡ πούρως ἡ ἐν διεύ, καὶ τῶν πράγματων χωρὶς ἐμοὶ κατοικεῖν αγορῆν, η ἐν διεύ ἡ περισσονάρια εστὶν ἡ ἐσται, καὶ ὅπερ ἀν ἔχεις, κατεῖν με· ὃ δὲ εἰπεῖν, ὅμοιογια· είτα μετά τὸ γενέθηται τὴν τοιαυτὴν ἐπεργάτησιν καὶ πάντα εἰς τὴν βέρβεις ενεργήτην τοτε ὃ ἐπεργατώμενος ἐν τοῦ ἐναντίου ἐπεργάτη τον ἐπεργάτηντα, ὅτι, εἴ τοι κατοικεῖται τὴν σύμφωνον ἡμέραν ἐνόν ὁ δεῖνα διὰ τῆς Ἀκονύμιαν^{m)} ἐπεργάτησες ὁμολόγησα, τούτῳ διοίς ἔχεις λαβῶν; ἀπεκρίνετο ὁ πρωτηριανὸς ἐπεργάτησις, νῦν δὲ ἐπεργάτωμενος, ὅτι καὶ ἔχω λαβῶν ἡ καὶ ληφθεῖ ἀπηργεκάμητη, καὶ διὸ μὲν διὰ τῶν προτέρων ὄγκων ποιεῖσθαι τὴν Ἀκονύμιαν πάσαν αἰτίαν προστάχονουν ενορθίτεντος· διὸ ἡ ἐπεργάτηⁿ⁾ ἡ ἀκεπτηλίτων τὴν Ἀκονύμιαν^{o)} ἐπεργάτησιν διαιλύοντα.

d) Cod. Coisl. παρορμόνως. Sed tale verbum non extat. Legendum videtur πράσεως. e) deest τὸ f) Leg. διγ. Cod. Coisl. διατ. g) Sic Cod. Coisl. Deest Ιδεμ. apud Fabr. Intelligendus est Ulpianus. h) Haec Cod. Coisl. Fabr. longe aliter: Οὐ μόνον μετὰ προστήμων, ἀλλὰ καὶ χωρὶς προστήμων διὰ συμφώνου μόνον γίνεται διάλυσις. Praetuli textum a Cod. Coisl. exhibitum, quia magis cum textu latino consentit. i) Lege ένοχήν.

certi debiti remissio. Nam qui transigit, quasi de re dubia et lite incerta necedum finita transigit: qui vero paciscitur, rem certam et indubitatum quasi donationis causa liberalitate remittit.

Cyrilli. Transactio est rei dubiae decisio, pactum autem certi debiti remissio.

3) pactum] Interrogatio. Quid? nonne et alia pacta extant, quae certi debiti remissionem non continent, veluti emtionis et venditionis, et alia complura? Quomodo igitur hoc loco generaliter de pacto locutus est? Quam enim sic loquatur, omnia pacta significare videtur. Responsio. Hoc loco Iureconsultus de pacto remissorio verba facit. Talia igitur, inquit, pacta, si de re dubia sunt, transactions dicuntur: si vero de re non dubia, pacta. Quaere et tit. l. const. l. nec tibi repugnare videatur. Illic enim omnis pacti, et generalis definitio exhibetur: hic autem definitio specierum pacti traditur.

4) qui enim transigit] Quotupli sensu transactionis sumatur, quaere lib. 2. tit. 2. cap. 229. Ibi enim dicitur: Transacta finitave intelligere debemus non solum, quibus controversia fuit, sed etiam quae sine controversia sunt decisa, ut sunt iudicio terminata, et longioris temporis silentio finita.

5) de re dubia] Innominati. Pactum non solum significat id, de quo post controversiam transactum est, sed etiam id, de quo sine controversia transactum est, vel id, quod iudicio decisum et diuturno silentio finitum est, ut lib. 50. tit. 16. dig. 229.

Non valet transactio nullo dato vel retento vel promissu, ut lib. 2. Cod. tit. 4. const. 38. et lib. 6. tit. 31.

6) necedum finita] Nam si lis finita est et neque appellavi, neque potui appellare, non recte transigo, ut ex themate primo cap. 7. huius tit. et cap. 12. eius disci potest, magis vero ex cap. 41. eius. Quaere et them. 2. cap. 40. tit. 1. huius libri.

II. Idem. Non solum per Aquilianam stipulationem¹⁾, verum etiam per pactum²⁾ tantum transactio fit.

1) per Aquilianam stipulationem] Transactionem accipere quis potest non solum, si Aquiliana stipulatio et acceptilatio ei scilicet adiecta interposita fuerit, sed etiam si pactum inter transigentes personas sine Aquiliana stipulatione factum sit, id est, pactum de re dubia factum transactio est, licet Aquiliana stipulatio non fuerit interposita.

Cyrilli. Transactio et citra Aquilianam stipulationem transigentium fit nudo pacto.

Id est, cum stipulatione. Quaere et them. 3. cap. 9. huius tit. vel per stipulationem Aquilianam. Quomodo fiat Aquiliana stipulatio, lib. 3. Institut. tit. 29. reperies. In parte enim eius dicitur: Aquiliana enim stipulatio omnem actionem renovat. A Gallo autem Aquilio Iureconsulto ita composita est: quiequid me ex quacunque causa dare vel facere oportet, oportebitve, praesens in diemve: quarumque rerum mihi tecum actio est vel in rem vel in personam, eritve, et quod tu meum habes, tenes, possides: ille autem dixit, spondeo. Tunc postquam facta est stipulatio eiusmodi et omnia in verborum obligationem deducta sunt, interrogatus vice versa stipulatorem interrogat ita: quod tibi hodierno die Aquiliana stipulatione promisi, habesne acceptum? Nunc respondebit qui prius stipulatus erat, nunc autem interrogatus est: habeo acceptum, vel acceptum tuli. Et ecce, verbis prioribus verborum obligatio constitit, quae per Aquilianam stipulationem omnem causam praecedentem novavit: quapropter nata est acceptilatio, quae Aquiliana stipulationem dissolvit.

διὰ συμφώνου] καὶ χωρὶς Ακονιλανῆς ἐπερωτήσεως, εὐλόγου οὐσίης αἵματος, καὶ ζῆτει κεφ. τι. καὶ τὸ ιθ'. καὶ κτ'. καὶ λγ'. καὶ καὶ Ακονιλανῆς ἐπερωτήσεως οὐκ ἐνετέθη, ὅμως ὁ ἐπαγγελλόμενος ἀπὸ διαλύσεως τὸ διδόναι, ἔνοχος ἐστι, καὶ ἐναγεται ἐνδιναμώσι, καὶ οὐκ ἔχει χωρῶν ὧδε τὸ νομίμον τὸ λέγον· τὸ ψιλὸν σύμφωνον ὄχωντος οὐ πίκτει, ἀλλὰ παραγγόμαφην. ὅτε γάρ εὐλόγος η αἵτια, οὐκ ἐστι ψιλὸν σύμφωνον, ὡς ζ. ζ. θεμ. α. τοῦ α. τι. τοῦδε τοῦ βίβ.

* Διαφορὰ τῆς κατὸν Ακονιλανῆς ἐπερωτήσεως διαλύσεως καὶ τῆς διὰ συμφώνου αὕτη ἔστιν. ἐπὶ ἔκεινης μὲν φθισεῖν τὴν ἀγωγὴν κινεῖν αἴθις οὐ δυνάμεθα, ἐπὶ δὲ ταυτῆς κινεῖσθαι μὲν δύναται η ἀρχαῖα ἀγωγὴ, ἐξωθεῖται δὲ διὰ παραγγαρῆς. η γὰρ διάλυσις παραγγαρῆς καρπίζεται τοῖς διαλύσασθαις. ἔστι δέ, ὅτε τινῶν διαλύσασθαις ἐπὶ παραγγεῖσι δύσσεις τυνοὶ η καὶ ποιήσεως ἀρμόζει καὶ ἀγωγὴ πραεσκίπτις βέρθεις.

γ'. Σκαεβ. 1) *Ἐκ τῶν ἰδιωτικῶν συμφώνων ἔτερος οὐ βλάπτεται. θερ εἰν διαλύσηται δι γεγραμένος κληρονόμος^{m)} πρὸς τὴν μητέρα τοῦ διαθέμενον, οὐ δοκεῖ ἀκυροῦσθαι η διαθήκη· ἀλλ' ἐνάγονται αὐτῷ οἱ ληγατίμοι καὶ οἱ ἐλευθερωθέντες.

ἐκ τῶν ἰδιωτικῶν συμφώνων^η Λιάταξις ἔστιν, ητος οὐτῶν φημί· Αναμφίβολον ἔστιν, τοῖς ἰδιωτικοῖ πλάκοις ητοι ταῖς διαλύσεσι τὰς μεταξὺ ἔτεσσον γεγενημένας μὴ βλάπτεσθαι ητοι προκαμπτέσθαι τὸ δίκαιον τῶν λοιπῶν, τουτέστι, τῶν μὴ ἰδικῶν διαλύσασθαις, ὧστε ἀμέλει, εἴναι τις ἐξωτικὸν ἐργητισμοῖς ψληρονόμον πραιετεριτεύσιαν εἰνι τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ διαλύσεται πρὸς αὐτοῦ ὁ κληρονόμος, φανερὰ τινὰ ταῦτη παρεχογκώς, ηνα μὴ κατησῃ τὴν δὲ ἴνοφρισιον κατὰ τὴς διαθήκης, ἐτῶν οὐτῶν γεγενημένων οὔτε η διαθήκη ἀνατεροφθαλμοῖς δοκεῖ, οὔτε τοῖς τυμηθεῖσιν ἐλευθερίαις κατὰ τὴν αὐτὴν διαθήκην η τοις ληγατίμοις ἀνηρημέναις τυγχάνουσιν αἱ ἀρμόττουνται αὐτοῖς ἀγοναῖ. δια τοι τοῦτο πάν οὐτ, ὅπερ ἀπαιτούντων ἐτῶν διαθήκης, μονον ἀπαιτεῖν δύναται τὸν κληρονόμον, τουτέστι, καὶ τὰ ληγάτα καὶ τὰ ἐλευθερίας μόνος ὁ κληρονόμος παρασχεῖν ἀγαγκάζεται. καὶ μὴ ἀγαγακτέτω, φασίν εἰ γὰρ ἀσφάλισμαν ἀπήγητο τὸν τοῦ κατοιχομένον μητέρα, οὐτε τυχόν, εἰν ἔλλοιο κινούντες οἱ ληγατίμοι, επιγινονται καὶ αὐτὴν τὸ ἀναλογονⁿ⁾ αὐτὴν μερος η καὶ αὐτοὺς τοὺς ληγατικάλους οὐτοὺς τοὺς τυχον δια τὸ μὴ κατησαι τὴν δὲ ἴνοφρισιον τὴν τοι κατοιχομένον μητέρα καὶ πάσαν καταλίναι τὴν διαθήκην, διαλύσεται πρὸς αὐτὴν, μερος γινώσκονται καὶ αὐτοῖς εἰ μέν οὐν ἔν τι τῶν εἰημένων ἐποίησεν, ὑφίσταται τὸ ἀζήμιον· εἰ δὲ τοῦτο τὸ μερος ἐρραθίμησεν, μέμψεσθαι μᾶλλον οὐφελεῖ ἐστι, καὶ μὴ τὴν οἰκεῖαν ἡμένιον εἰς βλάβην ἀναφέρειν ητοι προφέρειν ἔτερον. δια τοῦτο δὲ εἶπον, οὐ μονος ὁ κληρονόμος τέλεια καταβάλλειν ἀναγκάζεται τὰ ληγάτα καὶ τὰς ἐλευθερίας παρέχειν τοῖς ταύταις τετιμημένοις. ἐπειδὴ δὲ ἴνοφρισιον κατὰ τὴς διαθήκης ἥπειλει κινεῖν η τοῦ τελευτησατος μητρὸς καὶ διαλύσαι τὸ πρόσωπον τοῦ κληρονόμου καὶ ἡτοι ἔλαβεν τῶν ποιὸ τῆς ἀληθείας αὐτῆς κατατελεφθέντων, εἴται ὑστερον ἐνδέθη καδίκελλος, τὴν ἀληθή τον φιδεικομίστον δηλων ποσοτητα. καὶ ζητῶν μαθεῖν, εἰ δύναται η τοῦ τελευτησατος μητρὸς προφέσαι τοῦ φιδεικομίστον λαβεῖν πιστὸν οὗτον τοῦ οἰκείου μέρους έντυχεν ἐκ τῆς διαλύσεως κομισθεῖν, φησὶν τοῖνον δι Σκαεβολας, δύνασθαι αὐτὴν τὸ λεπτόν εἰς αναπληρωσιν ἀπαιτεῖν. οὐμοιν ἔχεις εἰν τῷ ιθ'. διγ. τοι παρθότος τίτλου. καὶ σημειωσαι, πότε καὶ διαλύσεις ἀναγηλοφθάται καὶ οὐ προκαμπτέσται τῆς ἀληθείας δεικνυμένης δι διαλύσασθαι. ταῦτα δὲ τοισον περὶ της ἀληθείας διαλύσεως, μηρέται δὲ καὶ εἰτε Ακονιλανῆς. μερητοιν δὲ καὶ τῶν εἰημένων τῷ Μοδεστίῳ ἐν τῷ προλαβόντι τιτ. διγ. δε. μὴ νομίσων, ἐναντίον είναι τὸ μ. διγ. τοι αὐτοὺς τίτλου κείμενον περὶ τραπέζιον. ἔτει γαρ ἰδιοῖς καὶ τοῖς φινομένοις πιττακίοις ὁ τραπέζης ἀπετάξατο, εἰπών διδικῶς, οὐτ, εἰ εἴρεθε πιττακίον ἔτερον, τοῦτο ἀγόντεστο, καὶ ἐναντίον μηρητοισατο. εἴναι μετὰ τὸ

Κνοῦλλ. Τοῖς ἰδιωτικοῖς πάκτοις τὸ δίκαιον τῶν ἐτέρων οὐ βλάπτεται. θερ εἰν δὲ ὁ οκτόπτος κληρονόμος πρὸς τὸν κινούντα τὴν δὲ ἴνοφρισιον διαλύσηται, οὐ προκαμπτέσται αἱ ἐλευθερίαις καὶ τὰ ληγάτα καὶ μεμρέσθαι ἐστι δὲ πληρονόμος, τὶ δηποτε ἐν τῇ διαλύσει ἐντοῦ μηρητοισατο. εἴναι μετὰ τὸ

2) per pactum] Transactio enim legibus specialibus confirmatur, Aquiliana stipulatione non adhibita, si iusta causa subsit. Et quaere cap. 16. et 19. et 23. et 33. Et licet Aquiliana stipulatio interposita non sit, tamen, qui ex transactione se daturum promittit, obligatur et cum effectu convenitur, et hic locus non est regulae, quae dicit, pactum nudum non gignere actionem, sed exceptionem. Nam si causa iusta subsit, nudum pactum non est, ut cap. 7. them. I. tit. I. huius libri.

Inter transactionem, quae Aquiliana stipulatione, eamque, quae pacto fit, hoc interest. In illa actionem extinctam iterum mouere non possumus, in hac pristina actio institui quidem potest, exceptione autem submovetur. Transactio enim transigentibus exceptionem praestat. Interdum tamen, quum quidam transegerint sub promissione dandi alicuius vel etiam faciendi, praescriptis verbis quoque actio competit.

III. Scaevola. Privatis pactionibus¹⁾ alter non L. 3. pr. laeditur. Quare si heres scriptus cum matre testatoris transegerit, testamentum infirmari non videatur²⁾: sed cum eo legatarii et manumissi agunt. D. II. 15.

1) privatis pactionibus] Constitutio est, quae haec ait: Dubium non est, privatis pactionibus sive transactionibus inter alios factis non laedi sive praeciducari ius ceterorum, id est, eorum, qui specialiter non transegerunt. Itaque certe, si quis extraneo herede instituto matrem suam praeteierit, et cum ea heres transegerit, rebus certis quibusdam ei praestitis, ne querela inofficiosa testamenti experiretur, ex his ita factis, neque testamentum rescissum videtur, neque his, qui libertate eodem testamento honorati sunt, vel legatariis actiones iis competentes ademtae sunt. Quare quidquid ex testamento petunt, petere tantum ab herede debent, id est, et legata et libertates solus heres praestare compellitur. Neque heres, ait, illud aegre ferat: nam si cautionem a matre defuncti exegit, ut si legatarii egerint, illa partem ad se pertinentem agnosceret: vel etiam, ut ipsi legatarii, quia cum matre defuncti transegit, ne de inofficioso testamento ageret et totum testameatum rescinderet, partem agnoscerent: si quidem alterutrum eorum, quae predicta sunt, fecerit heres, indennis praestatur: si vero hac parte negligens fuerit, magis sibi imputare debet, neque suam negligentiam ad aliorum iniuriam referre sive proferre. Ideo autem dixi, solum heredem ad legata solidam solvenda et libertates his, qui eis honorati sunt, praestandas compelli. Quum autem mater defuncti minata esset, se de inofficioso testamento acturam et cum herede transegisset et minus accepisset, quam quod revera ei reliquit erat, codicilli postea reperti sunt, quibus vera fideicommissi quantitas demonstrabatur. Et quum cognoscere vellet, num mater defuncti fideicommissi praetextu id accipere posset, quod minus parte ei assignata ex transactione consecuta erat, Scaevola ait, posse eam residuum in supplementum petere. Simile est dig. 12. huius tituli. Et nota, quando et transactio revocetur et praeiudicium ei, qui transegit, non fiat veritate demonstrata. Haec autem accipe, de simplici transactione, nec vero etiam de stipulatione Aquiliana. Memineris quoque eorum, quae a Modestino tit. praecedenti dig. 35. dicta sunt: nec putes, repugnare dig. 47. eiusdem tituli de argentario tractans. Illic enim argentarius specialiter quoque instrumentis reperiendis renuntiaverat, quum specialiter dixerit, si aliud instrumentum repertum esset, id inane esse, licet argumentum eius contrarium appearat.

Cyrilli. Privatis pactionibus ius aliorum non laeditur. Itaque si scriptus heres cum eo, qui de inofficioso testamento agit, transegerit, libertatibus et legatis praeiudicium non fit: et sibi heres imputet, quod in transactione sibi non prospererit. Si post transactionem de fidei-

k) Haec etiam Cod. Coisl. kk) Verba ἀπὸ ἰδιῶν νόμων alia manu supra textum scripta sunt. l) Sic Cod. Coisl. Deest nomen ICti apud Fabr. In Syn. cap. 3. pr. legitur p. 143. m) κληρονόμος deest in Syn. n) Malim ἀναλογοῦν. Cod. Coisl. δημολογοῖν. o) Sic Cod. Coisl. Mallem παραλαμβάνηται.

διαλύσεως περὶ τοῦ φιλοκομίσσου προξενεθόσιν οἱ κωδικέλλοι, δύναται ἀπαπεῖν, εἰ τι ηὔτον ἐτης διαλύσεως ἔλαβεν.

Τοῦ Ἀνων. Διὰ πάντον γὰρ ἴδιωτικοῦ τὸ κοινὸν νόμιμον ἥκουν δημόσιον οὐκ ἐναλλάσσεται, ὡς τιτ. . . βλ. ιδ. διγ. λε. τὸ δὲ διατέθεσθαι οὐκ ἴδιωτικοῦ, ἄλλα δημόσιον δικαῖον ἔστιν, ὡς βιβ. κη. τιτ. α'. διγ. γ'. καὶ αὐτὸ δὲ δημόσιον τῆς διατέθεσθαι δημόσιον ἔστιν, ὡς βιβ. κη. τιτ. α'. διγ. γ'. καὶ αὐτὸ δὲ τὸ δικαίομα τῆς διατέθεσθαι δημόσιον ἔστιν, ὡς βιβ. κη. τιτ. γ'. διγ. β'. δημόσιη, γὰρ τὰς τελευταῖς βουλησεις ἐργῶσθαι συμφέρει, ὡς διγ. ε'. τούτον τοῦ τιτ.

Περὶ τοῦ, ὃν ἔξ ἴδιωτικοῦ συμφώνου ἔτερος οὐ βλάπτεται, ἔχει βιβ. θ'. τιτ. γ'. κεφ. μη; λέγον, ὅτι τοῖς ἀπονοῖς ἡ, ψῆφος οὐ προκρίνει. καὶ κεφ. αὐτοῦ ἔγ. θεμ. α'. λέγον· τὰ μεταξὺ ἄλλων γενομένου ἔτερος οὐ προκρίνει. καὶ κεφ. αὐτοῦ λέγ. λέγον· ὃ μήτε ἐτεύχοις τὸ δικαστήριον ἔστιν οὐ βλάπτεται ἔκεινον καταδικαζόμενον. καὶ κεφ. αὐτοῦ λέγον· λέγον· καὶ ἐπὶ ἐγκληματος τὰ μεταξὺ ἄλλων ἔτερος οὐ προκρίνει. καὶ κεφ. αὐτοῦ ής. περὶ τὸ τέλος λέγον· οὐ γὰρ δεῖ τῷ μὴ ταχόντι πρόσωπῳ γίνεσθαι ἐκ τῶν κριθέντων καὶ τούτον τοῦ τιτ. κεφ. κε. θεμ. ζ. λέγον· τὸ δὲ γενομένον εἰς δῆλον πρόσωπον συμφώνου ἡ πρώγματα οὐκ ὀφείλει βλάπτειν ἔτερον. καὶ κεφ. μβ'. καλῶς δὲ προξενθῆκε τὸ ἐκ τῶν ἴδιωτικῶν πολλοῖς γινοῦ ἐπὶ των ἀφορώτων εἰς δημόσιον αἵτιον οὐδὲ αὐτὸς ὁ συμφωνήσας κεκοίηται, ὡς τιτ. α'. κεφ. ζ. θεμ. ια'. γνωρίζει δὲ καὶ τούτῳ, ὃν φησίν πατέρα ιδ. κεφ. τοῦ α'. τιτ. τὸ συμφωνον τῶν μαγιστρῶν ὀφελεῖ καὶ βλάπτει. διὸ τοῦτο καὶ λέγειν ἐπί τοῦ πιστὸν τῶν μαγιστρῶν ήτοι τῶν προερχόντων εἰς ἔκστον συστημα. ἔχει δὲ τινα πρὸς τὸ κεφάλαιον τούτο διοιότητα καὶ τὸ ής. κεφ. τοῦ γ'. τιτ. τοῦ β'. βιβ. οὐτὶς ἐκ τοῦ ἴδιωτικοῦ συμφώνου τὸ κοινὸν νόμιμον οὐκ ἐναλλάσσεται. καὶ γὰρ παραχωρηση τοῦ ἄλλων δικαίου τι ἔστιν ὁ νόμος, οὐ περιχωράττεται. περὶ δὲ δημόσιον δικαῖον ἔχει βιβ. λε. τιτ. α'. κεφ. γ'. τελ. περὶ τοῦ διατέθεσθαι περὶ δὲ ταφῆς καὶ τοῦ ἔναι ταντῆρ καὶ τοῦ δημόσιον ἐμφαίνει τὸ β'. θεμ. τοῦ ιδ. κεφ. τοῦ α'. τιτ. τοῦ γ'. βιβ. περὶ δὲ μὴ χρησασθαι τὸν νόμον τῷ φιλακηδίῳ, εἰ συμφωνήσῃ πρὸ τῆς τελευτῆς τοῦ πατός, ἔχει βιβ. μα'. τιτ. α'. κεφαλ. ε'. θεμ. β'. ἄλλο οὐν τὸ κοινὸν νόμιμον, καὶ ἄλλο τὸ συμφωνούμενον παρὰ ἐνός δικαιοῦ καὶ ἄλλο τὸ πιστὸν μαγιστρῶν.

* Ἰδιωτικὰ σύμφωνα λέγονται τὰ χωρὶς εἰδήσεως τῶν συμμετόχων γενομένα, ὡς βιβ. ζ.; τοῦ καθ. τιτ. ξ. κεφ. α'. ἐν ὧ φησι· τὰ μεταξὺ ἄλλων γενομένα ἄλλους οὐ βλάπτει. καὶ ἡ μετ' ἄλλου γενομένη διάλυσις ἔτερον οὐ προκομιατίζει, οὐτὲ ὀφελεῖ ἄλλους ἡ μεταξὺ ἔτερον^{ρ)} προβάσια διάλυσις. [Sch. a. 1. 804.]

οὐ δοκεῖ ἀνυνοῦσθαι ή διαθήκη] Ἡ γὰρ διαθήκη δημόσιον δικαίου ἔστιν, ὡς βιβ. λε. τιτ. ξ. αὐτοῦ κεφ. ε. τὸ δὲ δημόσιον δικαίον ἐκ τῶν ἴδιωτικῶν οὐ βλάπτεται συμφώνων.

L. 3. §. 1. Τῆς μητρὸς τοῦ τελευτήσαντος διαλύσαμένης^{q)}
D. II. 15. πρὸς τὸν γεραμμένον κληρονόμον περὶ ληγάτον, καὶ τῶν εὐρεθέντων ἐν ὑστέρῳ καθικέλλων δηλωσάντων, πλέον καταειφθῆναι αὐτῇ ἢν ἔλαβεν, ἀναπληροῦται.

L. 3. §. 2. Τοῦ διαιτηστοῦ τοῦ παλήσαντος τὸ ἐνέρχοντον μον,
D. cod. νομίσας ἐγὼ σε τὸν Παῦλον εἶγαι κληρονόμον, μὴ ὅντα τῇ ἀληθεῖᾳ κληρονόμον, διελούμενη^{r)} μετὰ πον καὶ δέωντα σοι ἀπὸ τυχὸν τῶν ἔκατὸν νομισμάτων τοῦ παντὸς κορώνης πεντήκοντα νομίσματα, ὑπὲρ ὧν ἐποδῆ^{s)} τὸ ἐνέρχοντον μον. ἐνδέθη δὲ Πέτρος ὁ ἀληθῆς κληρονόμος. οὐτε ἐγὼ Παῦλον καταδικάζωμαι, ἀλλ' ἐνδυνάμως κατὰ τοῦ Πέτρου τοῦ ἀληθοῦς κληρονόμου περὶ τοῦ ἐνέρχοντον κινεῖν δύναμαι. οὐτε ὁ Πέτρος ὁ ἀληθῆς κληρονόμος δύναται ἀπατεῖν τὰ λόγω διαλύσεως καταβληθέντα τῷ Παύλῳ τῷ μὴ ἀληθεῖ κληρονόμῳ. οὐτε γὰρ πρὸς αὐτὸν τὸν Πέτρον γέροντεν ἡ διάλυσις, ἵνα ἐν ἐναχθῆ αὐτὸς ὁ^{t)} Πέτρος, ἀντιεθῆ αὐτῷ τῷ Πέτρῳ^{u)} ἡ τῆς διαλύσεως παραγωγή. οὐτε δὲ ὁ Παῦλος τοῦ Πέτρου τοῦ ἀληθοῦς κληρονόμου τὴν τῶν πραγμάτων

commissio codicilli proferantur, alter exigere potest, si minus ex transactione acceperit.

Innom. Nam per privatam pactionem ius commune sive publicum non immutatur, ut tit. lib. 14. dig. 35. Testamenti factio autem non privati, sed publici juris est, ut lib. 28. tit. 1. dig. 3. et ipsum ius testamenti faciendi publicum est, ut lib. 28. tit. 1. dig. 3. et ipsum instrumentum testamenti publicum est, ut lib. 29. tit. 3. dig. 2. Publice enim interest, ut ultimae voluntates ratae sint, ut dig. 5. hui. tit.

De eo, ut ex privato pacto alter non laedatur, quaerē lib. 9. tit. 3. cap. 48. quo dicitur, absentibus sententiam non obesse. Et cap. eius 63. them. 1. quo dicitur: Inter alios acta aliis praeiudicium non faciunt. Et cap. eius 93. quo dicitur: Qui neque alicui mandavit, ut litem suam ageret, neque iudicium eius ratum habuit, illo condemnato non laeditur. Et cap. eius 95. quo dicitur: Etiam in criminis inter alios acta aliis praeiudicium non faciunt. Et cap. eius 96. quo circa finem dicitur: Non enim ex iudicatis absenti praeiudicium fieri oportet. Et huius tit. cap. 27. them. 7. quo dicitur: Pactum in certam personam vel rem conceptum alium laedere non debet. Et cap. 42. Recte autem addidit verbum: privatis. Saepe enim in quibusdam, quae ad causam publicam spectant, ne ipse quidem, qui pactus est, prohibetur, ut tit. 1. cap. 7. them. 11. Nota quoque, cap. 14. tit. 1. dici, patri pactum magistrorum prodesse et obesse. Ideo excipienda sunt pacta a magistris vel iis, qui cuique collegio praesunt, facta. Habet autem cum hoc cap. similitudinem quandam cap. 27. tit. 3. lib. 2. quo dicitur, ex pacto privatorum ius commune non mutari. Licit enim lex ultra de summo iure aliquid remiserit, tamen non tollitur. De publico iure quare lib. 35. tit. 1. cap. 3. in fine, de testamenti factione. De sepultura, eamque ipsam publici quoque iuris esse, agit them. 2. cap. 14. tit. 1. lib. 59. Filium Falcidia non uti, si ante mortem patris pactum sit, quaque lib. 41. tit. 1. cap. 5. them. 2. Aliud igitur est ius commune, aliud, quod ab uno iudice, aliud, quod a magistris pactum est.

Pactioe privatae dicuntur, quae ignorantibus his, qui participes sunt, facta sunt, ut lib. 7. Cod. tit. 60. cap. 1. ubi dicitur, inter alios acta alii non nocere: et transactionem cum alio factam aliis non praeiudicare, nec transactionem, quae inter alios processit, aliis prodesse.

2) testamentum infirmari non videtur
Testamentum enim publici iuris est, ut lib. 35. tit. 6. cap. eius 5. Ius autem publicum privatis pactionibus non laeditur.

Si mater defuncti cum herede scripto de legato transegerit, et codicilli postea reperti ostenderint, plus ei relictum esse, quam accepisset, id suppletur.

Cum creditor³⁾ meus pignus meum distractisset, ego, existimans⁴⁾ te Paulum heredem esse, cum revera heres non esses, transegī tecum et numeravi tibi pro centum aureis forte, quibus totum debitum constabat, quinquaginta⁵⁾, pro quibus pignus meum distractum erat. Postea autem Petrum verum esse heredem apparuit. Neque Paulum condemnabo, sed efficaciter⁶⁾ adversus Petrum verum heredem de pignore agere possum. Neque Petrus verus heres petere potest, quae ex causa transactionis Paulo, qui revera heres non est, soluta sunt. Nec enim cum Petro ipso transactione facta est, ut, si Petrus conveniatur, ab eo exceptio transactionis obici possit. Sed neque Paulus Petri veri heredis negotia gerens⁷⁾ pecuniam solutam acepit, ut dicamus, Petrum eam repetere⁸⁾.

p) Ita legendum. Fabr. ἔτερον. q) Sic Cod. Coisl. Fabr. διαλύσαμένης. r) Fabr. male διαλύσαμην. s) Sic Cod. Coisl. Fabr. ὁ αὐτός. t) Sic Cod. Coisl. et Fabr. Sed legendum Παύλῳ.

αὐτοῦ χειρίζων διοίκησιν τὰ καταβληθέντα ποάγματαⁱⁱ⁾ ἐδέξατο, ἵνα εἴπωμεν^{v)} ταῦτα τὸν Πέτρον ἀπαιτεῖν.

τοῦ δανειστοῦ] Τούτου μὴ γεγονέναι σύμφορον ἐπιτέλον τῷ δανειστῇ τὴν τῶν ἔρεχτῶν διάπομνιν, μήτε μὴ τὰς ἀπὸ τῶν διατάξεων παρατηγῆσεις παρὰ αὐτοῦ φυλαχθεῖσας.

υομέσσας ἔγώ] Έδανεισατό τις παρά τυρος καὶ ἐνέχυσα δέδωκεν, ἀλλ᾽ ὁ δανειστής, μήτε πάκτον τὴν πρώσιν τῶν ἐνέχυρων αὐτῶν ἐπιτρέπον, μήτε τὴν διατάξεως παρατηγῆσαι φυλαχθεῖσας τὰς ἐνέχυρας, ὡς ἄρμόσαι καὶ αὐτὸν τῷ δεβίτῳ τὴν πιγνεφατικά επὶ τούτοις. ὁ δανειστής ἐτελεύτης, Σεπτίκιον τινὰ γράψας κληρονόμουν, καὶ τοιτοις οὐτως ἔχοντας ἥθεν δὲ δεβίτων κατὰ Μαεβίον τὴν πιγνεφατικά κινῶν, λέγοτος τε καὶ θρυλλοῦντος, ἐαντὸν λεγίτιμον εἶναι κληρονόμου τον τελευταῖς διανειστοῦ. φίλων δὲ μεουσαντος διελνούσα πρὸς τὸν Μαεβίον, ἀπὸ παντὸς κρεούς ὅλην τούτην καταβαλλὼν ἵπτε ὡς ἐπόδηθι τὸ ἐνέχυρον. ἀλλὰ μετὰ ταῦτα τὸ διαθήκης τοῦ τελευταῖς προσενεγκθεῖσης ὥφθη Σεπτίκιος κληρονόμος. τὸ οὖν ζητούμενον, εἰ κινῶν κατὰ Σεπτίκιον τοῦ ἀληθοῦς κληρονόμου τὴν πιγνεφατικὰν ἐβαλλεται παραγωφῇ διὰ τὴν πρὸς τὸν Μαεβίον γενομένην διάλυσιν. κακένον δὲ ζητῶ, τὰ ὑπὲρ πατρὸς τοῦ κρεούς καταβληθέντα τὸ Μαεβίον νομίσματα παρὰ τὸν δεβίτορος διάλυτα διὰ τοῦ ἴνδεβίτου κονδυλικίους ὑπετείνειν Σεπτίκιος, οὐδὲ δὴ προφίσει καὶ προσχήματι τῆς ἀληθοῦς κληρονόμου τὸ Μαεβίον καταβληθέντα. λέγει τοινυν δὲ Σκακβόλας, οὖν ἐπὶ τῶν ἀρχηγηθέντων μήτε τὸν δεβίτορος προκομιατεύσθαι, ἀλλ᾽ ἐνδυνάμως κατὰ τὸν Σεπτίκιον τὴν πιγνεφατικὰν κινεῖν, μήτε τὸν Σεπτίκιον διάλυσθαι τὰ λόγω διαλύσεως καταβληθέντα διάλυνεν^{w)}. οὔτε γάρ πρὸς αὐτὸν, φησίν, τὸν Σεπτίκιον γέγονεν ἡ διάλυσις, ὡς, ἐνν ἐναχθῆ ἀντὸς δὲ Σεπτίκιος, τὴν πιγνεφατικά, διαλύσεως αὐτιτεύθη παραγωφῇ, οὔτε δὲ νερότα τὸν Σεπτίκιον τοῦ ἀληθοῦς κληρονόμου χειρίζοντας ταῦτα διατηγθέντα παρὰ τὸν δεβίτορος ἐδέξατο κρηματα, ἵνα εἴταιμεν ταῦτα τὸν Σεπτίκιον ἀπαιτεῖν .....

* Κατὰ τοῦ δεβίτορος τὴν ἐπὶ τῷ κρεοὶ ἀγωγὴν δὲ Σεπτίκιος οὐ γάρ ηλευθερωθῆ καταβαλλὼν Μαεβίον τῷ μὴ ὄντι κληρονόμῳ.

Κυρῆλλ. Τοῦ δανειστοῦ μου, ὃς ἐπώλησεν τὸ ἐνέχυρον μου, νομίσματα, σὲ εἶναι κληρονόμοι, διελνούσα μετὰ σου, δέδωκες σοι δὲ νομίσματα. ενοέθη Τίτιος κληρονόμος, καὶ ἐκάπησα καὶ αὐτὸν τὴν πιγνεφατικά. οὐ δινάτια Τίτιος οὔτε σε απαιτεῖν τὰ δὲ νομίσματα, οὔτε ἐκβάλλειν τὴν τῆς διαλύσεως παραγωφῇ.

πεντήκοντα νομίσματα] Τοῦ Άνων. Οἱ μέρτοι ἐναγγήλων καὶ λαβῶν τὴν ἀποτίμων ἐνάγεται, ὡς βιβ. ε. τιτ. γ. διατ. ι.σ. ἥτοι βιβ. μβ. τιτ. α. ἀνάγνωσθι τοντον τοῦ βιβλίου τιτ. ιδ. τὸ τέλος τοῦ ι.σ. διγ. ἥτοι τιτ. α.

ἀλλ᾽ ἐνδυνάμως^{x)}] Τούτῳ ἐνάγει. οὔτε γάρ πρὸς αὐτὸν τὸν Πέτρον γέγονεν ἡ διάλυσις.

χειρίζων διοίκησιν] Τοῦ Άνων. Σύναται τις λέγειν, ἀρμόσειν τῷ κληρονόμῳ τον γενοτύρον μητροτύρον κατὰ τὰ εἰρημένα τῷ κληρονόμῳ, αὐτὸς δὲ ὁ κρεώτης αὐταπεῖται, σὺν δέδωκεν λόγῳ διαλύσεως τῷ πλαιστῷ κληρονόμῳ. [Sch. b. I. 80.]

δ'. Οὐλπ. Η Ἀκονιλιανὴ ἐπερωτήσις πάσους τὰς προλαβόντας ἐνοχὰς καὶ τὰ αἰρετικὰ ληγάτα ἀγαπαντίζει καὶ φθείρει, καὶ αὐτὴ διὰ αὐτῆς^{y)} τῆς ὀποχῆς φθείρεται.

ἡ Ἀκονιλιανὴ ἐπερωτήσις^{z)}] Η Ἀκονιλιανὴ ἐπερωτήσις, πινακας εἰς ἐαντὴν καταφέρει καὶ νοβατεύει τὰς προλαμβανούσας αὐτὴν ἔρχους, καὶ ταῦτα εἰς ἐαντὴν περιοτέλουσαν ςτεγούν καὶ αὐτὴν λέγω, ἡ Ἀκονιλιανὴ ἐπερωτήσις αἰκεπτιλατίονος γενομένης ἀναρρέπεται καὶ τούτον κεχρημεθα τῷ νομίμῳ διὰ τοῦτο καὶ τὴν τοῦ αἰρετικοῦ ληγάτου ἐνοχὴν εἰς ἐαντὴν κατέγει, καὶ τῆς αἰρετικῆς ηγοτυμένης ἡ Ἀκονιλιανὴ γέροντος ἐπερωτήσις, καὶ διὰ τῆς ἐν αὐτῇ αἰκεπτιλατίονος ἀναρρέπεται, δηλοντος μετὰ τὴν τῆς αἰρετικῆς ἐκβασιν. κρη γάρ τὸν ἀσφαλῶς ἀπαγορευόντας διαλύσεις καὶ βουλομένους πασαν ἐκπομπαν

3) Cum creditor] Pone, pactum non esse initum, quo creditori pignorum distractio permittitur, neque observations constitutionibus statutas ab eo esse servatas.

4) ego existimans] Pecuniam ab aliquo quis mutuam accepit et pignora dedit. Verum creditor, neque pactum, quo pignorum distractio ei permittitur, neque observations constitutione statutas servans pignora distractit, ut eorum nomine debitori adversus eum pignoratitia competet. Creditor Septicio quodam herede instituto decessit. Quum haec ita essent, debitor adversus Maevium pignoratitia egit, qui dicebat et iactabat, se esse creditoris defuncti heredem legitimum. Sed quum amici intercederent, cum Maevio transegit, loco totius debiti minore summa ei soluta, pro qua pignus distractum fuerat. Verum postea testamento defuncti prolato Septicum heredem esse apparuit. Quaeritur igitur, num debitor adversus Septicum verum heredem pignoratitia expertus exceptione propter transactionem cum Maevio factam submoveatur. Illud quoque quaero, num pecuniam pro toto debito Maevio a debitore solutam Septicius indebiti conditione repetere possit, quasi praetextu hereditatis Maevio solutam. Ait igitur Scavola, secundum ea, quae proponerentur, neque debitori praeiudicium fieri, sed efficaciter eum contra Septicum pignoratitia experiri posse: neque Septicum ex causa transactionis soluta petere posse. Neque enim, ait, cum ipso Septico transactum est, ut, si Septicius pignoratitia conveniat, exceptio transactionis obiciatur, neque Septicii veri heredis negotia gerens pecuniam a debitore solutam accepit, ut dicamus, hanc Septicum petere.

Adversus debitorem debiti nomine agit Septicius: debitor enim non liberatus est, quia Maevio, qui revera heres non erat, solvit.

Cyrilli. Creditoris mei, qui pignus meum distractit, ego te heredem esse existimans, tecum transegit, datis tibi centum aureis. Titium heredem esse apparuit, et adversus eum pignoratitia egi: Titius neque a te centum aureos petere, neque me exceptione transactionis submoveare potest.

5) quinqua ginta] Innom. Verum qui egit et aestimationem accepit, convenitur, ut lib. 5. tit. 3. const. 16. sive lib. 42. tit. 1. Lege huius libri tit. 14. finem dig. 17. sive tit. 1.

6) sed efficaciter] Adversus hunc agit: neque enim cum Paulo transactione facta est.

7) negotia gerens] Innom. Dicere quis potest, heredi negotiorum gestorum actionem competere secundum ea, quae lib. 3. tit. 5. dig. ult. dicta sunt.

8) repertere] In summa hoc ait, transactionem rescindi, et debitorem a vero herede debiti nomine conveniri: ipsum autem debitorem repere, quae falso heredi ex causa transactionis numeravit.

IV. Ulp. Aquiliana stipulatio^{z)} omnes praecedentes obligations et legata sub conditione relictam novat et perimit, ipsaque per ipsam acceptationem perimitur. L. 4. D. II. 15.

1) Aquiliana stipulatio] Aquiliana stipulatio omnes ei praecedentes obligations in se ipsam deducit et novat, ipsaque eas in se deducens postea acceptatione facta tollitur. Et hoc iure utimur. Ideoque etiam legati sub conditione relictii obligationem in se deducit, licet conditione pendente Aquiliana stipulatio facta sit, et acceptatione, quae ei inest, tollitur, postea scilicet, quam conditio extiterit. Eos enim, qui secure transigere et omnem actori controversiae viam obstruere volunt, ita Aquilianam stipulationem peragere oportet: spondesne,

ⁱⁱ⁾ Sic Cod. Coisl. Fabr. κρήματα. ^{v)} Sic Cod. Coisl. Fabr. εἴπομεν. ^{w)} Malim ἀπαιτεῖν. ^{x)} Quae desunt, legi non potuerunt in Cod. Coisl. Fortasse deest κατεῖ et ad sequens scholium secunda manuscriptum pertinet, in quo tale quid deest.

^{y)} αὐτῆς Cod. Coisl. Deest apud Fabr.

ἄκτορι φιλονεικίας ὅδόν, ἐπεωταῖν τὴν Ἀκονιλιανὴν ἐπερώτησιν οὐτοῖς· ὁμολογεῖ εἴ τι εἴς οἰαζότοτε αἵτια ὄφελεις διδόναι, καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, ἔκεινα λέγειν τὰ ὄψια τῆς Ἀκονιλιανῆς, ἀπερ ἔχως ἐν τῷ κθ̄. τιτ. τῆς γ̄. τῶν ἴντοτοντον, καὶ λοιπὸν τοῦ ὁρέου λέγοντος, ὁμολογησάς πάσαν πάσας νοβατεύει τὰς ἀγωγας εἰς ἑαυτὴν ἡ ἐξ οιπουλάτου. εἴτα λοιπὸν τοῦ ὁρέου λέγοντος, κονεις τιβή δέρθεο, χρεωστῶ δὲ σοι πάντα τὰ κατερχθέντα εἰς τὴν ἐξ οιπουλάτου, ἡ ὥρες ἀκκεπτα, εἴτα καὶ τοῦ ἀκτοῦ ἀποκυνομένου, ὥρεο ὀκκεπτα, λίστα καὶ αὐτὴν ἡ ἐξ οιπουλάτου πάσας τὰς ἀγωγας εἰς ἑαυτὴν νοβατεύασσα, ὡςτε μηδεμιαν παραμιτάνεθμα φιλονεικίαν τοῖς μέροσι. βλέπε, πώς εἴπον, ἡ Ἀκονιλιανὴ ἐπερώτησις πάσαν νοβατεύει ἐνοχήν, ὡςτε καὶ τὴν βέρδης καὶ πούναν οὖσαν νοβατεύει, καὶ τὰ μάλιστα μπτε ἡμέρα, μητε ἀρρενις, μητε πρόσωπον, μητε ἐφόρον τι καινὸν προστεθῆ, ἀλλὰ καὶ ἡ δευτέρα, τουτέστι, ἡ Ἀκονιλιανὴ ἐπερώτησις πονοῦ ἐστι. καὶ σημείωσαι, ποτε μηδενὸς καινοῦ παρεντεδέντος γίνεται νοβατίον, καὶ ὅτι τοῦ τοῦ αἰρετικοῦ ληγάτου ἐνοχήν καταφέρει καὶ ἀναψεῖ, δηλογοτε μετά την τῆς αἰρεσεως ἔκβασιν. διὰ τοῦτο δὲ τὸ αἰρετικὸν ληγάτου καταφέρεται, ἐπειδὴ μετά τὴν τῆς αἰρεσεως ἔκβασιν οὐτος ἐστιν, ὡς ἡ ἀρχῆς πονοῦς καταλειφθὲν καὶ εἰκότος ὡς ἡ ἐκεῖνου τοῦ χρονίου νομιζουμένης ἡ ἀποτελέσματος οὐρεσταν τῆς ἐπ αἰτῶ ἀγωγῆς, καὶ ταντὴν δαπανὴν ἡ Ἀκονιλιανὴ ὁμολογη. εἰ γάρ ἐξηλθεν ἡ αἰρεσις, δοκεῖ ἡ ἀρχῆς πονοῦ ἡ ἀποτελέσματος εἶναι. τὰς δὲ ὑπόνοιας ἀγωγας ἡ Ἀκονιλιανὴ καταφέρει καὶ δαπανᾷ. ἐν δὲ τῇ Ἀκονιλιανῇ ὁμολογίᾳ ἔκειναι μοναὶ αἱ ἀγωγαὶ καταφέρονται, περὶ ὧν ἐνθυμηθήτη τὰ μέρη. ἐπειδὴ γάρ συχρογονις πως φιλοτόπιον διάλινος ἔχειν δοκεῖ ἐκατερος γαρ τῷ ἐτέρῳ δοκεῖ πάσις παραχωρεῖν εικότως περιγραφείσας ἦτοι κατὰ περιγραφὰς γενομένα φιλοτόπιας, ἡ ἐμμρεια τῶν νομικῶν οὐκ ἐπικυρῶσι οὔτε προσέτειν. οὔτε τοιν ὡν μη ἐνθυμηθεῖσαν ἀγωγαὶ καταχθέντων, φυσιν τῆς Ἀκονιλιανῆς ὁμολογίας ἰδιως ἐντάπτονται, ταῦτα τὰ ὄψια τοῦ ὀδολογεῖ ὁ δεῖνα, μηδένα λόγον ἔχειν πρὸς τόνδε περὶ τοῦδε ἡ τονδε μὴ περὶ ἐτέρου τούς τοῦ σύνοιον πράγματος ὅρθεντος ἡ μὴ ἐκφωνηθέντος ἡ μη ἐνθυμηθέντος ἡ μη καταχθέντος ἡδικῶς εἰς τρόπον τὴν Ἀκονιλιανὴν ὁμολογίαν, εἰ μη καταχθέντος καὶ τὰ λοιπά διὰ γάρ λέγει γάρ· ἐν οὐδὲποτε διαλύνει [γένηται] περὶ ἔκεινων γεγνητόντων δοκεῖ, περὶ τῶν συναρτεστῶν τοῖς μέρεσι. οὐνάρεσσε δὲ αὐτοῖς διὰ τῶν τοιούτων ὄψιατον καὶ τοῖς μη ἐνθυμηθεῖσιν ἀποτικυρῶσι. μη ἐντικυρῶσι δε σοι το εἰρημένον τῷ Οὐλπιανῷ ἐν τῷ α. τιτ. τον δὲ ιωνίκιος διγ. ξύ. ἐκείνο γάρ περὶ Ἀκονιλιανοῦ τύπου κωδαν ἔχοντος ἐν τῷ δικαιστηρίῳ, καὶ οὐ περὶ ὁμολογίας Ἀκονιλιανῆς φυσιν διαλύτιον.

† Ἡ Ἀκονιλιανὴ ἐπερώτησις πατὰ τρόπῳ νοβατεύει ἦτοι ἀνακαίνειν πάσας τις προλαβούσας ἔροχας καὶ ἀναιρεῖν αὐτάς, καὶ ἀναιρεῖται αὐτὴ δὲ ἀκκεπτιλατέσσονος ἦτοι εἰκονικῆς λήψεως καὶ ἀθωσέως. ὅθεν καὶ τὰ ὑπὸ αἰρεσεως καταλειπεῖμενα ληγάτα καταγενετα εἰς αὐτὴν τὴν ἐπερώτησιν, εἰ καὶ μητε ἐνδυναμως περιχωρητα. ἐπειδὴ δὲ κατὰ συνανεστιν τὸν μερῶν ἡ ἐπερώτησις αὐτὴ γίνεται, τὴν αἵτια ἔκεινται, περὶ ἡ οὐν ἐνθυμηθεῖσαν ἀμφότερα, οὐκ ἀναιρεῖται τὴν γάρ ἐπιτίμων τοῖς διαλύμενοις δύναμιν αὐτῆς ἡ τῶν συμφωνῶν στεροχωρία συγχωρεῖ. [Sch. c. 1. 804.]

† Ἡ Ἀκονιλιανὴ δέ ἐστιν ἐπερώτησις, τιχὸν ἐπερώτησις τίς τινα οὐτοῖς· ὁμολογεῖ, εἴ τι εἴς οἰαζότοτε αἵτια ὄφελεις μοι διδόναι ἡ πονοῦσι· ὁ δὲ ἐπερώτησις ἀπεκούνατο λέγων, ὁμολογῶ καὶ χρεωστῶ σοι πάντα· εἴτα μετά τὸ γενεθμα τὴν τοιαντὴν ἐπερώτησιν, τότε δὲ ἐπερώτηθεὶς ἐκ τοῦ ἐναγκτοῦ ἐπερώτησι τὸν ἐπερώτησαντα οὐτοῖς· εἴ τι σοι κατὰ τὴν σημερον ἡμέραν ἔγω διὰ τῆς ἐπερώτησας ὁμολογησα, τοῦτο δὲν ἔχεις λειψόν; ἀποκρίνεται δὲ ἐπερώτησας λέγων, ἔχω λαβὼν ἡ ληροθέν ἀπεργασμην. καὶ ἴδον διὰ τῶν προτέρων ὄψιατων οὐρεστη ἡ βέρδης, ἡ διὰ τῆς Ἀκονιλιανῆς πάσαν αἵτια προσπάχουσαν νοβατεύει· διὰ δὲ τῶν δευτέρων ἐτέχθη ἀκκεπτιλατῶν, τὴν Ἀκονιλιανὴν ἐπερώτησιν διαλύσσουσα, ἡς φησιν ἴνοιτ. γ̄. τιτ. κθ̄. [Sch. c. 1. 804.]

Κυριᾶ. Ἡ Ἀκονιλιανὴ ἐπερώτησις πάσαν τὴν προλαβούσαν καταφέρει ἔροχὸν καὶ δαπανᾷ, καὶ αὐτὴν δαπανᾶ-

quicquid te mihi ex quacunque causa dare oportet, et ut breviter dicam, verba eloqui Aquiliana stipulationis, quae didicisti tit. 29. lib. 3. Institutionum. Et deinde cum reus dixerit, omnes spondeo: ex stipulata actione omnes actiones in se ipsam transmutavit. Tum reo dicente: quae tibi debeo, debeo autem tibi omnia in stipulationem deducta, habesne accepta? et actore respondente, habeo accepta, ipsa quoque ex stipulata actione, quae omnes actiones in se ipsam novavit, tollitur, ita ut nulla partibus controversia relinquitur. Nota, me dixisse, Aquilianam stipulationem omnem novare obligationem, ita ut verborum quoque obligationem eamque puram novet, licet neque dies, neque conditio, neque persona, neque aliud quid novum adiectum sit. Verum etiam secunda, id est, Aquiliana stipulatio pura est. Et nota, quando nullo novo addito tamen novatio fiat, et Aquilianam stipulationem legati quoque sub conditione relictii obligationem in se deducere et perimere, postea scilicet, quam conditio extiterit. Ideo autem legatum sub conditione relictum in eam deducitur, quia post conditionis exitum perinde est, ac si ab initio pure relictum esset: et merito, quum legati actio ex illo tempore ex eventu subsistere videatur, eam quoque Aquiliana stipulatio tollit. Nam si conditio extiterit, ab initio pura ex eventu esse videtur. Aquiliana autem stipulatio actiones, quae subsunt, in se deducit et perimit. Sed in Aquilianam stipulationem eae tantum actiones deducuntur, de quibus partes cogitaverunt. Nam quum transactio remissionem quodammodo liberaliter continere videatur (uterque enim alteri omnes captiosas liberalitates sive fraude factas remittere videtur), iureconsultorum interpretatio nec confirmat, nec amittit. Quum igitur etiam actiones, de quibus partes non cogitaverunt, secundum naturam Aquiliana stipulationis ei specialiter inserantur, his verbis: amplius ille spondet, se nullam prorsus habere rationem cum hoc de hac vel illa re, quae non dicta vel non expressa, vel non cogitata vel non specialiter in hanc Aquilianam stipulationem deducta est, et cetera. His enim verbis adiectis ne de rebus quidem, de quibus cogitatum non est, is, qui transegit, agere potest, nec circumscribi videtur: nam ipse sua sponte specialiter iis quoque renuntiavit, de quibus cogitatum non est. His, quae dicta sunt, consentit thema, quod dig. 9. huius tituli positum est, cuius initium: Transactio, quaecunque sit. Ait enim: Quaecunque transactio fiat, de his facta videtur, de quibus inter partes placuit. Placuit autem inter eos, ut per haec verba iis quoque renuntiarent, de quibus cogitatum non est. Ne tibi repugnare videatur, quod ab Ulpiano tit. 1. de iudicis dig. 61. dicitur: nam illud de forma Aquiliana in iudicio locum obtinebit, nec vero de stipulatione Aquiliana dicit Ulpianus.

Aquiliana stipulatio omnimodo omnes praecedentes obligationes novat easque perimit, ipsaque per acceptationem sive imaginariam solutionem et liberationem tollitur. Ideo legata quoque sub conditione relicita in hanc stipulationem deducuntur, etiamsi nondum cum effectu debeat. Sed quia ex consensu partium haec fit stipulatio, eam causam, de qua utraque pars non cogitavit, non tollit: vim enim eius transigentibus damnosam pactorum angustia infringit.

Aquiliana stipulatio est, si quis forte ita stipuletur ab aliquo: quicquid te mihi ex quacunque causa dare aut facere oportet, promittis? qui autem interrogatus est, respondeat: promitto et omnia tibi debeo. Deinde post factam eiusmodi stipulationem vice versa promissor stipulatore sic interrogat: quicquid ego tibi hodie per stipulationem promisi, habesne totum acceptum? responder stipulator: habeo acceptum acceptum tuli. Ecce prioribus verbis contracta est verborum obligatio, quae per Aquilianam stipulationem omnem priorem causam novavit: sequentibus autem verbis nata est acceptatio, quae Aquilianam stipulationem dissolvit, ut ait Institut. lib. 3. tit. 29.

Cyrilli Aquiliana stipulatio omnem praecedentem obligationem in se deducit et consumit, et ipsa accepti-